

MAAHANMUUTTAJIEN OSAAMINEN NÄKYVÄKSI

MAAHANMUUTTAJIEN OSAAMINEN NÄKYVÄKSI

- virikkeitä ammatillisen osaamisen kartoittamiseen
kotoutumisohjauksessa

Koonnut Elina Ekholm 27.12.2010

Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Ennora Elina Ekholm		Julkaisun laji Selvityksen loppuraportti	
		Toimeksiantaja Sisäasiainministeriö, ESR ALPO	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Maahanmuuttajien osaaminen näkyväksi - virikkeitä ammatillisen osaamisen kartoittamiseen kotoutumishjelmassa			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Työ on universaaliala toimintaa. Kun aikuinen ihminen muuttaa Suomeen, hän tuo mukanaan koko elämänhistoriansa, kaiken oppimansa ja kokemansa. Kaikilla on tietoa ja taitoja, joille on käyttöä suomalaisessa yhteiskunnassa. Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hyödyttää niin yksilöä itseään kuin koko yhteiskuntaa.</p> <p>Tämän virikemateriaalin tarkoituksena on kuvata ammatillisen osaamiskartoituksen malleja, joiden avulla kotoutumishjauksessa pyritään selkeyttämään henkilön opiskelu- ja työllistymissuunnitelmaa. Ammatillista osaamista voidaan tunnistaa monilla menetelmillä. Kotoutumiskoulutuksen työelämäjakso on tyypillinen tapa selvittää, missä määrin aiemmin hankittu osaaminen vastaa suomalaisen työelämän vaatimuksia. Työelämäjakson rinnalla käytetään haastattelua, sähköisiä testistöjä, työnäytteitä ja ammatillisen osaamisen itsearviointijärjestelmiä.</p> <p>Osaaminen on laaja käsite, joka sisältää muutakin kuin ammatitutkintojen tieto- ja taitovaatimukset. Muissa maissa hankitun osaamisen arviointi on asiantuntemusta ja erityisosaamista edellyttävä tehtävä. Ammatillisen osaamisen kartoittaminen liittyy laajoihin koulutusta koskevassa ajattelussa tapahtuneisiin muutoksiin, joissa painotetaan aiemmin opitun tunnistamista ja tunnustamista elinikäisen oppimisen hengessä. Työnantajat tekevät aina sen ratkaisevan rekrytointipäätöksen, joten on tärkeä saada heidät mukaan maahanmuuttajien ammattitaidon kartoittamiseen.</p> <p>Selvityksen aineisto koostuu kirjallisuuskatsauksesta, maahanmuuttajien ohjaustyön ammattilaisille lähetetystä internetskyselystä sekä haastatteluista. Kirjallisuuskatsauksen lähteitä ovat olleet ammattitaidon arviointia käsittelevät EU-dokumentit ja eräät pohjoismaiset julkaisut. Eri projektien www-sivut ovat myös olleet suureksi avuksi. Kyselyn avulla saatiin yleiskuva siitä, minkälaisia osaamiskartoituksia on käytössä sekä mitä toiveita kouluttajilla ja ohjausta antavilla tahoilla on kartoitusten suhteen. Haastattelujen ja havainnoinnin avulla tutustuttiin tarkemmin joihinkin osaamiskartoitusmenetelmiin. Raportissa esiteltävät menetelmät koskevat joitakin toisen asteen koulutuksen ammatteihin liittyviä keskeisiä osaamisalueita.</p> <p>Selvityksen ja julkaisun on tuottanut sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston ALPO-tukirakenneprojekti, joka koordinoi Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan ESR-kehittämishjelmaa. Kehittämishjelmassa oli selvityksen ajankohtana 26 ESR-projektia eri puolilla Suomea kaikkien ELY-keskusten alueilla.</p>			
Avainsanat (asiasanat) maahanmuuttajat, kotouttaminen, aikuiskoulutus, ammatit			
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-644-8 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut			
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisut 6/2011		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-643-1
Kokonaissivumäärä 56	Kieli suomi	Hinta maksuton	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö		Kustantaja/julkaisija Sisäasiainministeriö	

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Ennora Elina Ekholm		Typ av publikation Utredningens slutrapport	
		Uppdragsgivare Inrikesministeriet, ESF ALPO	
		Datum för tillsättandet av organet	
Publikation (även den finska titeln) Invandrades kompetenser ska synliggöras – idéer för kompetenskartläggning inom integrationsprogrammet			
Publikationens delar			
Referat Arbete är universell verksamhet. När en vuxen person flyttar in till Finland tar han eller hon med sig hela sin livshistoria, allt han eller hon har lärt sig och upplevt. Alla har kunskaper och färdigheter som kan utnyttjas i det finska samhället. Identifiering av invandrades kompetenser i ett så tidigt skede som möjligt är till nytta för både individen och hela samhället. Syftet med detta idématerial är att beskriva modeller för kartläggning av yrkeskompetens. Dessa kan användas i integrationshandledningen för att klargöra personens studie- och sysselsättningsplan. Yrkeskompetens kan valideras genom många olika modeller. Den arbetslivsperiod som hör till integrationsutbildningen är ett typiskt sätt att utreda i vilken utsträckning den kompetens som invandraren skaffat tidigare motsvarar kraven i det finska arbetslivet. Parallellt med arbetslivsperioden används intervjuer, test på webben, arbetsprov och system för självbedömning av yrkeskompetens. Kompetens är ett omfattande begrepp som innehåller också annat än de kunskaper och färdigheter som krävs för yrkesexamen. Att utvärdera den kompetens som man skaffat i något annat land kräver expertis och specialkompetens. Kartläggning av yrkeskompetens hänför sig till de stora ändringar som skett i resonemang kring utbildning. I en anda av livslångt lärande understryker man nu identifieringen och erkännandet av det som man lärt sig förut. Det är alltid arbetsgivaren som fattar det avgörande rekryteringsbeslutet och därför är det viktigt att uppmuntra arbetsgivare att delta i kartläggningen av invandrades yrkeskompetens. Materialet i utredningen består av en litteraturoversikt, en enkät som personer med kompetens för handledning av invandrare har besvarat på nätet samt intervjuer. Källorna för litteraturoversikten är EU-dokument om utvärdering av yrkeskompetens och vissa nordiska publikationer. Webbplatser för olika projekt har också varit till stor hjälp. Enkäten gav en allmän överblick över de kompetenskartläggningar som används och de önskemål som utbildare och handledande instanser har i fråga om kartläggning. Genom intervjuer och iakttagande lärde vi känna några kompetenskartläggningsmetoder bättre. De metoder som presenteras i rapporten gäller vissa centrala kompetensområden som hänför sig till yrken som kräver utbildning på andra stadiet. Utredningen och publikationen har gjorts av stödstrukturprojektet ALPO vid inrikesministeriets migrationsavdelning. Projektet samordnar ESF-utvecklingsprogrammet för handledning och rådgivning i invandringens första skede. Då utredningen gjordes omfattade utvecklingsprogrammet 26 ESF-projekt runt om i Finland inom samtliga regioner där uppgifter sköts av närings-, trafik- och miljöcentralerna.			
Nyckelord invandrare, integration, vuxenutbildning, yrken			
Övriga uppgifter Den elektroniska publikationen ISBN 978-952-491-644-8 (PDF) på adressen www.intermin.fi/julkaisu			
Seriens namn och nummer Inrikesministeriets publikationer 6/2011		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-643-1
Sidoantal 56	Språk finska	Pris gratis	Sekretessgrad offentlig
Distribution Inrikesministeriet		Förlag Inrikesministeriet	

MINISTRY OF THE INTERIOR

DESCRIPTION

Date of publication

8.2.2011

Authors, (name, chairman and secretary of the body) Ennora Elina Ekholm		Type of publication Final report (on a survey)	
		Commissioned by Ministry of the Interior, ESF ALPO	
		Body appointed on	
Name of publication Making the knowledge and skills of immigrants visible – ideas for mapping out vocational competence in the integration programme			
Parts			
Abstract <p>Work is a universal activity. When adult people migrate to Finland they bring with them all their life history, all their learning and their experience. Everybody has knowledge and skills for which there is a use in Finnish society. Recognising the skills of immigrants as early on as possible benefits both the individuals themselves and society as a whole.</p> <p>The purpose of this document is to describe models for mapping out vocational competence to help clarify people's study and employment plans within the context of integration guidance. The work practice programme, which is a component of integration training, is a typical way of discovering to what extent skills and knowhow acquired previously can meet the needs of the Finnish labour market. Along with the work practice programme, interviews, online tests, skills demonstrations and systems of self-assessment in vocational competence are used for mapping out vocational competence.</p> <p>Competence is a broad concept that covers more than the knowledge and skills requirements associated with formal vocational qualifications. Evaluation and recognition of the competence that is gained in another country before immigration is a task that calls for expertise and specialist knowledge. Mapping out vocational competence is also connected with the recent development and change of perspectives that have taken place in vocational training, where the emphasis is on identifying and recognising prior learning in the spirit of lifelong learning. It is employers who always make that crucial recruitment decision, so it is important to involve them in mapping out the vocational skills of immigrants.</p> <p>The survey materials include a literature review, online questionnaires sent to professionals in the area of immigrant guidance, and interviews. The sources for the literature review were EU documents on assessing vocational skills and certain publications that have appeared in the Nordic countries. Various project websites were also of great assistance. The questionnaire helped to get a general picture of the kind of competence surveys that are in use and what trainers and agencies offering guidance want from such surveys. The interviews and the observations made in them made it easier to gain an insight into some of the methods used in competence mapping. The methods described in the report have been used in mapping some key skills areas in certain vocational occupations.</p> <p>The survey and publication is the work of the Ministry of the Interior Migration Department ALPO support structure project, which coordinates the ESF development programme for initial advice and orientation services for those who have migrated to Finland. At the time of the survey the development programme covered 26 ESF projects around Finland in areas covered by all the Centres for Economic Development, Transport and the Environment in the country.</p>			
Keywords Immigrants, integration, adult education and training, professions/vocation			
Other information Online version: ISBN 978-952-491-644-8 (PDF), available at www.intermin.fi/julkaisut			
Name of series and number of publication Ministry of the Interior publications 6/2011		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-643-1
Number of pages 56	Language Finnish	Price free	Confidentiality rating public
Distributed by Ministry of the Interior		Published by Ministry of the Interior	

Sisältö

1. LUKIJALLE.....	11
2. MUUTTUVA AMMATTITAITO.....	14
3. AIEMMIN OPITTU KÄYTTÖÖN	19
4. NYKYTILANNE JA KEHITTÄMISTARPEITA.....	22
5. ESIMERKKEJÄ AMMATILLISISTA OSAAMISKARTOITUKSISTA.....	29
5.1. Puhtaanapitoala	31
5.2. Ravintola-ala.....	34
5.3. Metalliala	37
5.4. Metsä-ala	39
5.5. Sähköala	40
5.6. Sosiaali- ja terveysala	42
5.7. Muita välineitä ammattitaidon kartoittamiseen.....	47
6. LOPUKSI.....	51
Käsitteitä	53

1. LUKIJALLE

Jos saisin päättää, järjestäisin maahanmuuttajille eräänlaisen sparraustoimiston, jossa nopeasti maahan muuton jälkeen selvitetäisiin tänne tulijan koulutus ja taidot. Sovittaisiin kielikoulutuksesta ja selvitetäisiin, millä tavalla aiempi ammattitaito päi- vitetään Suomen tarpeisiin.

Tällaisen urakartoituksen avulla saisimme uuden suomalaisen nopeasti elämän alkuun.

Kauppätieteiden maisteri, ravintoloitsija

Ranbir Sodhi Etnisten suhteiden foorumissa 1.2.2010

Kaikilla on taitoja

Työ on universaalialta toimintaa. Kun aikuinen ihminen muuttaa Suomeen, hän tuo mukanaan koko elämänhistoriansa, kaiken oppimansa ja kokemansa. Osa Suomeen muuttavista on erityisasiantuntijoita, jotkut ovat yrittäjiä, ja joillain on koke- musta teollisuustyöstä, rakennus- tai palvelusalalta, maataloudesta tai kotityöstä. Kaikilla on tietoja ja taitoja, joille on käyttöä myös suomalaisessa yhteiskunnassa.

Osaamiskartoituksilla tehdään näkyväksi sitä osaamista mitä ihminen on elä- mänsä aikana hankkinut kotona, työelämässä ja vapaa-aikana. Maahanmuutta- jan osaamisen tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hyödyttää niin yksilöä itseään kuin koko yhteiskuntaakin. Kun maahanmuuttajaa ei kohdella vain opiskelijana, vaan häneen suhtaudutaan jonkin alan ammattilaisena, se mo- tivoi ja voimaannuttaa. Vertaamalla omaa ammattitaitoaan Suomen työelämän vaatimuksiin yksilö pystyy tunnistamaan ne taidot, joita hänellä on, ja mitä mah- dollisesti pitäisi oppia lisää. Ohjaaja saa arvokasta tietoa siitä, millaista koulutusta henkilö tarvitsee työllistyäkseen. Yhteiskunnan näkökulmasta säästyy koulutus- ja toimeentulokustannuksia, kun osaamisen näkyväksi tekemisellä voidaan edistää työllistymistä.

Osaamiskartoituksia käytetään moniin eri tarkoituksiin: ammatillisissa oppilaitok- sissa henkilökohtaistamisen ja työpaikoilla rekrytoinnin työvälineenä sekä ko- toutumiskoulutuksen ohjauksen tukena. Tämän virikemateriaalin tarkoituksena on kuvata maahanmuuttajien ammatillisten osaamiskartoitusten malleja, joiden avulla kotoutumisohjauksessa pyritään selkeyttämään maahanmuuttajan opiske- lu- ja työllistymissuunnitelmaa. Ammatillista osaamista voidaan todentaa monilla eri menetelmillä. Kotoutumiskoulutuksen työelämäjakso on tyypillinen tapa sel-

vittää, missä määrin henkilön aiemmin hankkima osaaminen vastaa suomalaisen työelämän vaatimuksia. Työelämäjakson rinnalla voidaan käyttää myös haastattelua, sähköisiä testistöjä, erilaisia työnäytteitä ja ammatillisen osaamisen itsearviointijärjestelmiä.

Osaaminen on hyvin laaja käsite, joka sisältää paljon muutakin kuin tietyn ammatin asettamat tieto- ja taitovaatimukset. Muissa maissa hankitun osaamisen arviointi on asiantuntemusta vaativa tehtävä, johon tarvitaan koulutusta. Työ ja ammatti ovat osa ihmisen identiteettiä. Osaamiseen kuuluu paljon hiljaista tietoa, jota ei voi mitata nopeilla testeillä. Ammatillisen osaamisen kartoittaminen liittyykin laajoihin koulutusta koskevassa ajattelussa tapahtuneisiin muutoksiin, joissa painotetaan aiemmin opitun tunnistamista ja tunnustamista elinikäisen oppimisen hengessä sekä erityisesti myös koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuvan oppimisen näkyväksi tekemistä. Työnantajat tekevät aina sen ratkaisevan rekrytointipäätöksen, joten on tärkeä kuunnella heitä ja saada heidät mukaan maahanmuuttajien ammattitaidon kartoittamiseen.

Kokemusten keruuta kentältä

Kirjan aineisto koostuu kirjallisuuskatsauksesta, maahanmuuttajien ohjaustyötä tekeville tahoille lähetetystä internetkyselystä sekä haastatteluista. Kirjallisuuskatsauksen tärkeimpiä lähteitä ovat olleet ammattitaidon arviointia käsittelevät EU-dokumentit ja eräät pohjoismaiset julkaisut. Eri hankkeiden www.sivut ovat myös olleet suureksi avuksi. Maahanmuuttajien koulutusta käsitteleviä projekteja on niin paljon, että alan työntekijöiden on jo vaikea seurata kaikkien niiden tuloksia, ja hyvät käytännöt hukkuvat helposti verkon äärettömyyteen. Olemme tässä julkaisussa halunneet sekä kertoa uusista hankkeista että muistuttaa hyvistä jo päättyneistä projekteista.

Internetkysely toteutettiin helmi-maaliskuussa 2010. Se lähetettiin 41 taholle, jotka edustivat lähinnä kotoutumiskoulutusta järjestäviä oppilaitoksia sekä ohjauspalveluja tarjoavia organisaatioita. Suurin osa vastaajista liittyi Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoituskauden 2007 – 2013 kehittämissuunnitelmien ALPO- tai Opin ovihankekokonaisuuksiin. Uusintakyselyn jälkeen vastauksia saapui kaikkiaan 18, joten kyselyn vastausprosentti oli 39. Kyselyyn vastanneiden taustaorganisaatiot kattoivat hyvin ohjaustyön kenttää. Tyypillisin vastaaja edusti organisaatiota, jossa opiskelee tai käy ohjauksessa 100 – 200 opiskelijaa vuosittain. Kyselyn tuloksia on raportoitu erityisesti luvussa 4.

Kyselyn avulla saatiin yleiskuva siitä, minkälaisia osaamiskartoituksia on käytössä, ja erityisesti, mitä toiveita kouluttajilla ja ohjausta antavilla tahoilla on kartoitusten suhteen. Haastattelujen ja havainnoinnin avulla tutustuttiin tarkemmin joihinkin käytössä tai suunnitteilla oleviin osaamiskartoitusmenetelmiin. Näistä kerromme luvussa 5. Kaikkiin käytettävissä oleviin osaamiskartoituksiin ei ollut toimeksiantajan rajallisuuden vuoksi mahdollista tutustua. Esiteltävät kartoitusmenetelmät koskevat lähinnä joitakin toisen asteen koulutuksen ammatteihin liittyviä keskeisiä osaamisalueita.

Toivottavasti materiaalin esimerkit kuitenkin toimivat virikkeenä kotoutumiskoulutusta toteutettaessa ja kehitettäessä. Materiaalin tuottamisen yksi tavoite on ollut helppolukuisuus ja selkeys. Siksi kirjasessa on käytetty hyvin vähän tekstinsisäisiä lähdeviitteitä. Kunkin luvun perässä on lähde- ja kirjallisuusluettelot.

Kiitokset

Lämmin kiitos kaikille käsikirjaluonnosta ALPO- ja Opin ovi-hankkeiden teemaryhmissä kommentoineille ja internetkyselyyn vastanneille. Internetkyselyjen täyttäminen kiireisessä arjessa vie aikaa opiskelija- ja ohjaustyöltä, mutta lomakkeista saimme paljon hyödyllistä tietoa: sekä kokemuksia jo tehdystä työstä että vinkkejä aukkopaikoista ja kehittämisehdotuksista. Suuret kiitokset tiedon jakamisesta Taina Hanhiselle Taitotoimisto Hanhinen Oy:stä, Mika Jaakolalle ja Pekka Juutilaiselle Omniasta, Timo Jämiälle Edupolista, Pertti Kaarteelle Jyväskylän aikuisopistosta, Tiia Kansaselle ja Petteri Kilpelälle Etelä-Savon ammattiopistosta, Anni Karttuselle Savon koulutuskuntayhtymästä, Kai Koivumäelle työ- ja elinkeinoministeriöstä, Minna Klemetille Happywise Oy:stä, Marita Koukkarille Pohjois-Karjalan koulutusyhtymästä, Heli Laineelle Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimistosta, Heikki Mäkeläiselle Amiedusta, Virva Muotkalle Axxellista, Hannele Pesoselle Oulun aikuiskoulutuskeskuksesta, Risto Rantalalle ja Saana Rantsille Taitoprofiileista, Anna-Liisa Taville Uudenmaan Ely-keskuksesta, Taina Virtaselle Amiedusta ja Nanna Wilhelmssonille Helsingin diakoniaopistosta. Paljon kiitoksia Satu Linnalle kieliasun tarkistuksesta.

Selvityksen ja julkaisun on tuottanut sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston ALPO-tukirakenneprojekti, joka koordinoi Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan kehittämistä. ALPO:n koordinoimassa hankekokonaisuudessa oli selvityksen ajankohtana mukana 26 ESR-hanketta eri puolilla Suomea kaikkien ELY-keskusten alueilla. Suuret kiitokset ALPO-projektin kantaville voimille Paula Kuusipalolle ja Maija Perolle kannustuksesta ja avusta selvitystyön aikana.

2. MUUTTAVA AMMATTITAITO

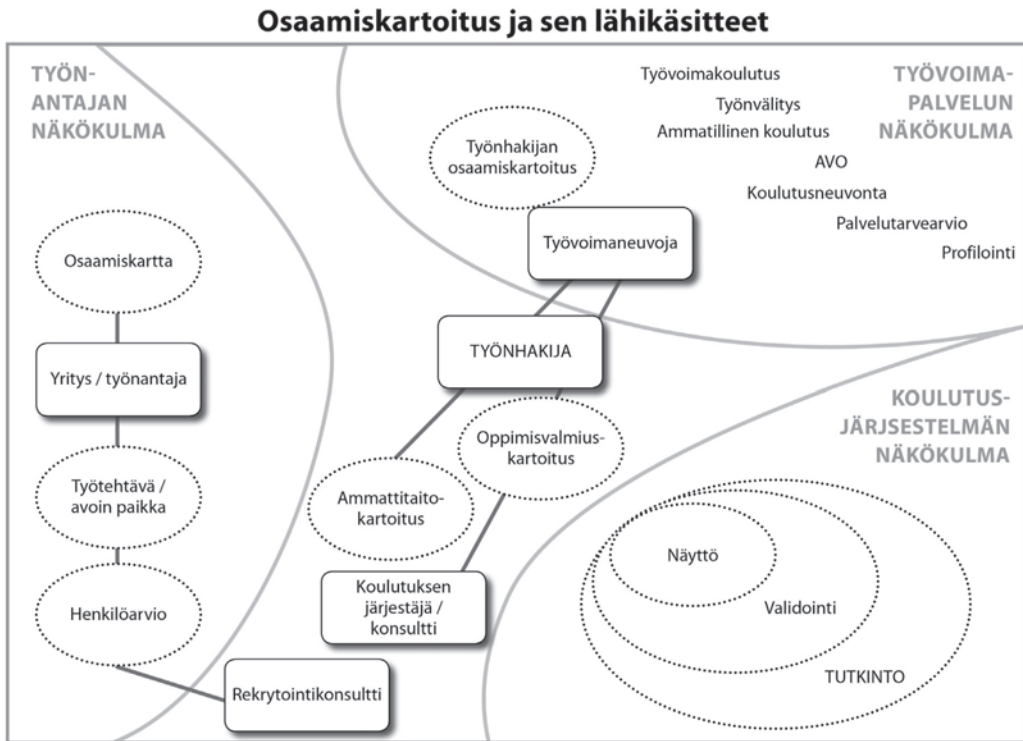
Ammatillinen osaaminen saa jatkuvasti uudenlaista sisältöä, ja siihen kohdistuu uusia vaatimuksia. Moni nykypäivän nuorista päätyy tekemään työtä, jota ei vielä ole olemassakaan. Voimakas muutos kohti palveluihin ja tietoon perustuvia elinkeinoja edellyttää yhä enemmän abstrakteja taitoja ja asiantuntijuutta. Suurin osa työtehtävistä vaatii vieraiden kielten hallintaa ja tietoteknisiä taitoja. Länsimaissa informaation tuottamiseen, käsittelyyn ja välittämiseen liittyvät ammatit ovat entistä hallitsevampia. Yhä useampi palkansaaja on työpäivänsä aikana tekemisissä muidenkin kuin työtovereiden kanssa, ja vuorovaikutteinen asiakastyö luo omat haasteensa työntekijälle. Aina tarvitaan myös käytännön ammattiosajia, mutta uudenlainen toimintaympäristö merkitsee kaikille monenlaisten erityistaitojen hallintaa sekä ammatillisen pätevyyden ylläpitoa ja kehittämistä.

Hybridiammateissa voidaan yhdistellä perinteisesti eri ammattiteihin kuuluviksi ajateltuja kvalifikaatioita. Esimerkiksi työntekijältä, jonka ammattinimike on auton asentaja, voidaan edellyttää asennustaitojen lisäksi asiakaspalvelu-, myynti- ja hankintataitoja, jos hän asentamisen lisäksi tilaa ja myy auton varaosia.

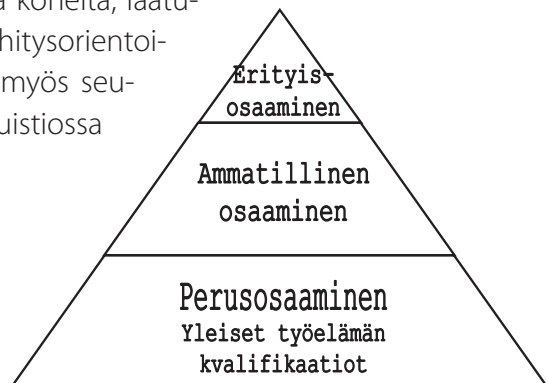
Cedefopin (European Center for the Development of Vocational Training) tekemän tutkimuksen mukaan yleinen trendi Euroopassa on väestön kohoava koulutustaso. Niiden joukko, joilla on vähän tai ei lainkaan ammatillista koulutusta vähenee. On arvioitu, että vuosina 2007 – 2020 korkeakoulutettujen määrä Euroopassa kasvaa jopa 42 prosentilla, joskin eri maiden välillä on tässä eroa. Naisten osuuden korkeakoulutetuista arvioidaan myös koko ajan kasvavan. Tilastokeskuksen työolotutkimuksen mukaan vuonna 1977 Suomessa yli puolet työvoimasta oli vailla minkäänlaista perusasteen jälkeistä koulutusta, vuonna 2003 näitä henkilöitä oli enää 18 %.

Ammatillinen osaaminen, kompetenssi ja kvalifikaatiot ovatkin aina määrittelykysymyksiä ja muuttuvat työn ja ammattien kehittymisen myötä. Osaamisen määrittely muuttuu samalla kun työprosessit – teknologiat, työmenetelmät, työnjaot ja materiaalit – muuttuvat. Osaamisen käsite on niin tilannesidonnainen, että sille on vaikea löytää yhtä ainoaa tulkintaa. Osaamista voidaan tarkastella työmarkkinoiden globaaleista kehitystrendeistä, yksittäisen yrityksen tarpeista tai koulutusjärjestelmien tutkintorakenteista käsin tai esimerkiksi yksittäisen ihmisen urasuunnittelun näkökulmasta. Kussakin maassa esimerkiksi teknologian taso määrittää ammatillisten kvalifikaatioiden vaatimuksia.

Seuraava kuvio on lainattu työministeriön muistiosta *Työnhakija-asiakkaiden ammattitaito- ja osaamiskartoitusten kehittäminen ja käytön systematisoiminen*, ja se kuvaa, miten osaamista ja sen kartoittamista voidaan tarkastella sekä työnantajan, työvoimapalvelun että koulutusjärjestelmän näkökulmasta. Työnhakija on kuitenkin toiminnan keskiössä.

Ruotsalaisessa arviointia käsittelevässä selvityksessä kompetenssi on jaettu seuraaviin osa-alueisiin: tiedon käsittely, kyky toimia kielellisesti ja kommunikatiivisesti, kyky ratkaista ongelmia ja suunnitella, suorittaa ja organisoida työtehtäviä, yhteistyökyky, kyky käyttää laitteita ja koneita, laatu-tietoisuus, esteettisyys, eettisyys ja kehitysorientoituneisuus. Osaamista voi tarkastella myös seuraavan yllämainitussa työhallinnon muistiossa esitetyn kolmion avulla.

Perusosaaminen muodostuu lähinnä yleissivistävästä koulutuksesta, harrastuksista, yhteiskunnallisesta toiminnasta ja henkilökohtaisista ominaisuuksista. Ammatillinen osaaminen syntyy koulutuksen ja työkokemuksen kautta. Erityisosaamiseen taas sisältyvät erityistaidot (esimerkiksi vieraiden kielten taito tai erityinen it-osaaminen), jotka mahdollistavat tiettyjen työtehtävien hallinnan.

Yksinkertaistaen voi sanoa, että ammatilliset standardit ovat määritelmiä keskeisimmistä työtehtävistä. Ne määrittävät, mitä työntekijöiden pitää tehdä ja miten heidän pitää tehtävänsä hoitaa. Ammattitaidon kartoituksen kannalta kriittinen kysymys on se, miten määritellään kunkin ammatin ydinosaaminen. Seuraavassa laatikossa on kuvattu Osaava Satakunta-hanketta. Kun luette tätä, tuntuuko ammattien ydinosaamisessa tapahtuneen muutoksia kuluneen kymmenen vuoden aikana?

OSAAVA SATAKUNTA

Satakunnan osaamistarvebarometri -hankkeessa 1990-luvulla luotiin yrityslähtöinen ja systemaattinen työelämän osaamistarpeiden ennakointimalli, joka palveli koulutus- ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden suunnittelua. Järjestelmän kehittäelyä jatkettiin 2000-luvulla ammatillisille oppilaitoksille suunnatun ennakointimenetelmän, Baronetin, kehittäelyllä. Baronetissä osaamistarpeiden ja ammatillisten vaatimusten muutosten ennakointi perustui kohdeyritysten edustajien arviointiin siitä, mitkä ovat heidän yritystensä avainammattien ydinosaamisalueet. Baronetti-tietokantaan on tallennettu yli tuhannen yrityksen osaamistarpeita koskevat tiedot. Yrityshaastatteluja tehtiin yhteensä 264. Esimerkiksi metalliklusterin yrityksissä avainammattaja edustivat odotetusti metalliteollisuuden perusammatit: koneistaja, hitsaaja ja levyseppähitsaaja. Avainammattilaisten osaamisessa arvostettiin käden taitoja eli manuaalista tuotanto-osaamista. Toisaalta pidettiin tärkeänä myös omaaloitteisuutta sekä työhön ja yritykseen sitoutumista. Hitech-klusterin tärkeimmiksi kvalifikaatioiksi mainittiin toimialaan liittyvän atk-osaamisen lisäksi erityisesti englannin kieli, sekä ammattiterminologia että keskustelutaito. Elin-tarvikeklusterin työntekijöiden osaamistarpeet liittyivät valmistavien koneiden manuaaliseen ohjaukseen, työn laadunhallintaan, omavalvontatietouteen ja materiaalituntemukseen. Kuljetus- ja logistiikkaklusterin avainammattaja olivat maakuljetuksen puolella ajoneuvoyhdistelmien kuljettajan ja kuljetusjärjestelijän, meriliikenteen puolella ahtaajan ja huolitsijan tehtävät. Avainkvalifikaatiot liittyivät oman alan erityistietoihin ja -taitoihin sekä erityisesti kieli-, atk- ja asiakaspalvelutaitoihin.

Kun kysyttiin, mitä osaamista yritysten avainammattilaiset tarvitsisivat seuraavan viiden vuoden aikana, sisälsivät vastaukset pääosin samoja taitoja kuin mitä oli listattu nykyisiksi osaamistarpeiksi. Vaikka automaatioon ja tietotekniikkaan liittyvää osaamista korostettiin, kädentaitojen merkitystä painotettiin aivan erityisesti: ei voi hallita automaatiota, jos ei osaa tehdä samaa manuaalisesti. Monitaitoisuus, laatuasiat, asiakaspalvelutaidot ja asiakaslähtöisyys, kieli- ja ryhmätyöskentelytaidot sekä itsensä kehittämishalu mainittiin myös tulevaisuudessa tärkeiksi kvalifikaatioiksi.

C & Q -osaamiskartoitusjärjestelmä

Osaamistarvebarometrin ja Baronetin jälkeen Taina Hanhinen (Taitotoimisto Hanhinen Oy) on kehittänyt toisiaan tukevat, mutta itsenäisinäkin toimivat C&Q-osaamiskartoitusjärjestelmät: C&Q-profession ja C&Q-person.

C=competence & Q=qualifications

C&Q-profession, jolla selvitetään työelämän kvalifikaatiot (osaamisvaatimukset)

C&Q-person, jolla selvitetään henkilöiden kompetenssin (osaamispotentiaalit)

C&Q-profession on järjestelmä, jolla selvitetään yritysten ammattikohtaisia osaamistarpeita ja C&Q-person on järjestelmä, jolla kartoitetaan henkilöiden kompetenssin taso eli miten hyvin henkilöt vastaavat taidoiltaan näitä työelämän osaamisvaatimuksia. Järjestelmiä käytetään ammatillisissa koulutusorganisaatioissa koulutuksen työelämälähtöiseen suuntaamiseen.

Osaamisvaatimukset ja osaaminen määritellään laajan kvalifikaatioiden luokitusjärjestelmän avulla, luokitus sisältää yli 8 700 hierarkkisesti järjestettyä osaamisaluetta. Luokitusjärjestelmä mahdollistaa osaamisen laajojen aineistojen tilastollisen käsittelyn, mm. eri yritysryhmien tai henkilöryhmien osaamista koskevien tietojen yhdistelyn ja vertailun. Kvalifikaatioluokituksen avulla voidaan analysoida laajasti yleistä osaamista, eri alojen substanssiosaamista sekä myös henkilökohtaisia työelämään liittyviä asenteita ja ominaisuuksia.

Koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa C&Q-järjestelmistä voisi olla seuraavanlaista hyötyä: Ensin C&Q-professionilla kartoitettaisiin alueen yrityksistä, minkälaista osaamista ne edellyttävät maahanmuuttajilta esimerkiksi rekrytointitilanteissa. Tämän jälkeen C&Q-personilla tutkittaisiin, miten hyvin maahanmuuttajaopiskelijat täyttävät kyseiset osaamisvaatimukset. C&Q-professionilla saatuja

kvalifikaatiolistauksia voisi hyödyntää lisäksi koulutuksen sisällön suunnittelussa sisällyttäen opetussuunnitelmiin yrityksissä tärkeinä pidettyjen taitojen ja tietojen opiskelua. Toisaalta C&Q-personia voisi käyttää opiskelijaryhmien lähtötasomittauksissa ja opiskelun henkilökohtaistamisessa.

Ammatillinen osaaminen voi siis olla

- työmarkkinoiden ilmaisema kelpoisuus- ja ammattitaitovaatimus
- tutkintovaatimusten ja todistusten ilmaisema yksilön pätevyys
- työpaikan vaatimukset työn menestykselliseksi suorittamiseksi
- yksilön käytännön osaaminen.

Lähteet

Future Skill Supply in Europe. Medium Term Forecast up to 2020. Synthesis Report. CEDEFOP. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009

*Hanhinen, Taina: Satakunnan osaamistarvebarometri. Loppuraportti. 1999.
<http://www.mol.fi/esf/ennakointi/raportit/Osambar.pdf>*

*Hanhinen, Taina: Työelämäosaaminen - kvalifikaatioiden luokitusjärjestelmän konstruointi. Väitöskirja, ammattikasvatustiede, Tampereen yliopisto 2010.
Verkojulkaisu: Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 1021.*

Integrering av invandrare. Rollen av bedömning av tidigare utbildning och arbetslivserfarenheter i Norden. TemaNord 2004: 560. Kobenhavn: Nordisk Ministerråd 2004.

Lehto, Anna-Maija & Sutela, Hanna: Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977 – 2008. Helsinki: Tilastokeskus, 2008.

Okkeri, Jaakko: Työnhakija-asiakkaiden ammattitaito- ja osaamiskartoitusten kehittäminen ja käytön systematisoituminen. Työryhmän raportti 31.12.2007. Helsinki: Työministeriö 2007.

Wiitakorpi, Iiris: Ammatillisen osaamisen tukeminen muuttuvissa toimintaympyröissä. Turku: Åbo Akademis förlag, 2006.

3. AIEMMIN OPITTU KÄYTTÖÖN

Osaamisen arvioinnista on käyty hyvin laajaa kasvatustieteellistä ja koulutuspoliittista keskustelua, jossa painopiste on siirtynyt koulutuksesta oppimiseen. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen hyödyttää niin yksilöä, koulutuksen järjestäjää, työnantajaa kuin viranomaisiakin. Ruotsalaisessa arvioinnissa koskevassa selvityksessä on analysoitu osaamisen tunnistamisen hyötyjä eri osapuolille seuraavasti:

Yksilö <ul style="list-style-type: none">- pohja jatko-opinnoille- lyhyempi opiskeluaika ja pienempi opintolaina- nopeampi reitti työhön ja ansiotuloihin	Koulutuksen järjestäjä <ul style="list-style-type: none">- motivoituneita osallistujia- pedagogisen prosessin vahvistumista- lisääntyvää koulutuksen henkilökohtaistamista
Työnantaja <ul style="list-style-type: none">- pätevää henkilöstöä nopeammin- pullonkaulojen välttämistä tuotannossa- parempia mahdollisuuksia hyödyntää henkilökunnan kompetenssia- rekrytoinnin helpottumista	Valtio ja kunta <ul style="list-style-type: none">- kansantaloudellista hyötyä- lisääntyvää tuottavuutta ja kasvua- lisääntyviä verotuloja- pienempää riippuvuutta sosiaaliturvasta- pienempiä koulutuskustannuksia

Yksi tärkeimmistä asioista aiemmin opitun tunnistamisessa on voimaannuttava vaikutus. Arviointi sisältää myös arvostusta.

Tutkintojen viitekehykset nousivat keskusteluun Euroopan Unionissa 1990-luvun lopulla. Tutkintojen luokittelun tarkoituksena on muun muassa palvella tilastointia, koulutusviranomaisia ja työnvälitystä sekä helpottaa ammatillista ja akatee-

mista liikkuvuutta ja tutkintojen tunnustamista eri maissa. Luokittelujärjestelmät voivat olla esimerkiksi koulutustaso-, koulutusaste-, koulutusala-, ammatti- tai pätevyystasokohtaisia. Keskeisimmät luokittelujärjestelmät nykyään ovat eurooppalainen tutkintojen viitekehys, kansalliset tutkintojen viitekehukset ja ammatilliseen koulutukseen kuuluvien opintosuoritusten eurooppalainen siirtojärjestelmä.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten (European Qualification Framework EQF) kehittäminen alkoi vuonna 2004, kun jäsenvaltiot, työmarkkinaosapuolet ja muut sidosryhmät halusivat saada käyttöönsä yhteisen järjestelmän tutkintojen vertailun helpottamiseksi. EQF on 8-tasoinen yhteinen eurooppalainen viitekehys, johon sijoittuvat kaikki erilaiset tutkintojen tasot, eli se sisältää kaikki yleisivistävän, ammatillisen ja akateemisen koulutuksen tutkintotasot. Komissio julkaisi asiantuntijaryhmän avulla laaditun luonnoksen heinäkuussa 2005. Viitekehysten tarkoituksena on parantaa tutkintojen avoimuutta, vertailukelpoisuutta ja siirrettävyyttä. Oppimistulokset kuvataan tietoina, taitoina ja pätevyutenä. Tavoitteena on, että vuoteen 2012 mennessä jokaisessa uudessa tutkintotodistuksessa, todistuksessa tai Europass-asiakirjassa olisi maininta kyseisen tutkinnon EQF-tasosta. Maahanmuuton kannalta uutena haasteena ovat ne aikuiset, joiden koulutus- ja osaamistaso on alle viitekehysten.

Käsitteet Suomessa

AOTT: Aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen

AHOT: Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Käsitteet englanniksi

APL = Accreditation of Prior Learning

APEL = Accreditation of Prior Experimental Learning

VPL = Validation of Prior Learning

RPL = Valuation of Prior Learning

PLAR = Prior Learning Assessment and Recognition

Suomessa aiemmin opitun tunnustamisen toimijoita ovat Opetushallitus, Valvira, Evira, oppilaitokset, korkeakoulut ja joissakin tapauksissa yritykset. Näyttötutkinnot astuivat voimaan vuonna 1994 ja henkilökohtaistamismääräys vuonna 2007.

Haasteena kansallisia viitekehystä laadittaessa on ylittää perinteiset näkemykset, jotka erottelevat tutkintoja järjestelmäkeskisesti, eivät osaamisen perusteella. Muodollisen pätevyyden lisäksi toinen tärkeä näkökulma onkin kokemuksellisen oppimisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Oppiminen voidaan jakaa muo-

dolliseen ja epämuodolliseen oppimiseen. Muodollinen oppiminen tapahtuu tutkintotavoitteisen koulutuksen puitteissa työpaikalla tai oppilaitoksissa, ja siitä saadaan tutkintotodistus. Epämuodollista oppimista tapahtuu virallisten koulutusjärjestelmien ulkopuolella joka päivä ja lähes kaikkialla, missä ihmiset elävät ja työskentelevät, työpaikoilla, kotona ja vapaa-ajalla.

Euroopan Unionin neuvoston päätöslauselmassa elinikäisestä oppimisesta (27.6.2002) kehoitetaan jäsenmaita tunnustamaan oppimistuloksia, jotka perustuvat epämuodolliseen, epäviralliseen tai arkioppimiseen. Nykyisellään ammatillisen osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on osa näyttötutkintojärjestelmää, mutta se on vain yksi kapeahko tunnistamisen alue.

Epämuodollisen oppimisen tunnistamisen hyödyt

- helpottaa liikkuvuutta sekä koulutuksessa että työmarkkinoilla
- lisää tehokkuutta räätälöityjen opiskeluohjelmien kautta
- edistää tasa-arvoa, koska ihmiset voivat saada taitonsa tunnustetuiksi riippumatta siitä, miten osaaminen on hankittu
- tukee työmarkkinoilla epäsuotuisassa asemassa olevia ryhmiä
- kannustaa elinikäiseen oppimiseen
- lisää vertailtavuutta ja yhdenmukaisuutta muiden EU-maiden kanssa
- helpottaa työvoimapulaa.

Lähteet

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen koulutusjärjestelmässä.

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:27. Helsinki: Yliopistopaino 2004.

European guidelines for validating non-formal and informal learning. Cedefop.

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009.

Karttunen, Anni: Aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen – Eurooppalainen ja kansallinen kehitys. Verkkoluento, 2010.

Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys.

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. 2009:24. Helsinki: Yliopistopaino, 2009.

Validering av vuxnas kunskap och kompetens. SOU 2001:78. Stockholm: Elanders Gotab AB, 2001.

4. NYKYTILANNE JA KEHITTÄMISTARPEITA

Euroopan komission julkaisemassa Kotouttamiskäsikirjassa todetaan, että maahanmuuttajien taitojen arviointiin liittyy kaksi keskeistä haastetta. Ensimmäinen niistä on haaste kehittää toimivia menetelmiä, joiden avulla tulokkaiden taitoja ja pätevyyksiä voidaan arvioida. Arviointimenetelmät tekevät maahanmuuttajien taidoista näkyviä – olivatpa kyseessä ammatilliset, sosiaaliset tai viestintätaidot. Kotouttamiskäsikirjassa suositellaan, että arvioinnissa keskityttäisiin vahvuuksiin eikä puutteisiin sekä kiinnitettäisiin huomiota siihen, mikä voisi olla henkilön todellinen panos työpaikalla. Toinen haaste on saada työnantajat hyväksymään arvioinnista annetut todistukset. Käsikirjassa korostetaan, että ottamalla työnantajat alusta lähtien mukaan maahanmuuttajien taitojen arviointiin lisätään heidän luottamustaan arviointijärjestelmää kohtaan, mikä edistää maahanmuuttajien työllistymistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2007–2012 linjataan yhdeksi tavoitteeksi tehostaa ulkomailla hankitun osaamisen hyödyntämistä joustavoittamalla aiemman koulutuksen ja osaamisen tunnustamista. Kelpoisuuden tuottavia täydentäviä opintoja voidaan esimerkiksi tarjota avoimen yliopiston ja täydennyskoulutuksen kautta. Suunnitelman mukaan lisätään mahdollisuuksia pätevyyden osoittamiseen näytön kautta sekä kehitetään muidenkin kuin korkeakoulututkintojen tunnustamismenettelyjä. Hallituksen esityksessä eduskunnalle kotoutumisen edistämiseksi painotetaan myös alkukartoitusten ja osaamisen tunnistamisen merkitystä työllistymiselle.

Opetushallitus on laatinut suositukset aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaksi. Kotoutumiskoulutuksen ja -ohjauksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on auttaa maahanmuuttajaa selvittämään, miten hänen muualla hankkimansa ammatti tai tutkinto vastaa suomalaisen työelämän vaatimuksia, ja millaista lisä- tai täydennyskoulutusta hän mahdollisesti tarvitsee. Kotoutumissuunnitelma sisältää kielitaidon alustavan arvioinnin, ammatillisen osaamisen arvioinnin, koulutustaustan kartoituksen sekä henkilökohtaiset tavoitteet. Suosituksessa aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaksi todetaan, että maahanmuuttajien erilaiset lähtökohdat ja opiskelutarpeet edellyttävät myös entistä monipuolisempia koulutusmuotoja, esimerkiksi verkkopohjaisen koulutuksen kehittämistä ja työnteon yhdistämistä opiskeluun. Jaana Suokonauon (2008) kotoutumiskoulutusta käsittelevän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat toivovat, että koulutuksessa keskityttäisiin heti alkuvaiheessa myös ammatillisuuteen. He kokevat, että olemassa olevaa ammattitaitoa

ei arvosteta, vaan heidän on aloitettava opinnot aivan alusta. Kielenopetusta ei pidetä ammattiin suuntaavana ja olemassa olevia taitoja täydentävänä, vaan irrallisena kokonaisuutena. Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat eivät kuitenkaan halunneet, että suomen kielen opetusta radikaalisti vähennettäisiin, vaan että kotoutumiskoulutusta ja ammatillista koulutusta integroitaisiin toisiinsa kiinteämmin, jotta sitä kautta avautuisi väylä työelämään. Ammatillisuuden säikeitä pitäisi tulla mukaan jo ensimmäisiin koulutuksiin.

Maahanmuuttajat ovat keskenään erilaisessa asemassa riippuen siitä, miten hyvin erilainen ammattitaito on siirrettävissä maasta toiseen. Uudessa maassa saatu koulutus on usein maahanmuuttajalla arvokkaampaa kuin aiemmassa kotimaassa hankittu. Jotkut ammatit kuten esimerkiksi historian opettajan työ voivat taas olla niin tiiviissä yhteydessä kuhunkin yhteiskuntaan, että suoraa siirtomahdollisuutta ei juuri ole. Kuitenkin entisen ammatin pohjalta voi rakentaa uutta osaamista ja taustasta voi olla uudessa ympäristössä hyötyä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen selvityksen mukaan vieraskielisten koulutustason ero muuhun väestöön liittyy erityisesti perusasteen jälkeisiin tutkintoihin, mikä asettaa laajemmin haasteita koulutuksellisen tasa-arvon saavuttamiselle sekä myös ammatillisen osaamisen tunnistamiselle ja jatkokoulutusväylien avaamiselle.

Selvitys ammatillisesta koulutuksesta

Etelä-Suomen läänin vieraskielisten koulutusta käsittelevä selvitys kertoo, että vieraskielisistä 16-18 -vuotiaista nuorista 48 prosenttia ja 25-64 -vuotiaista 53 prosenttia asuu Uudellamaalla. Vuonna 2007 yli 15-vuotiaasta vieraskielisestä väestöstä 59 prosentilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa, koko väestön osalta prosenttiluku on 32 prosenttia. Ylioppilastutkinnon sekä alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuksissa ero koko väestöön ei ollut näin suuri.

Vieraskielisten uusien opiskelijoiden osuudet eivät vastaa maahanmuuttajien määrää Suomen väestössä. Vieraskielisten on vaikea päästä ammatilliseen koulutukseen. Positiivista sen sijaan oli se, että vieraskieliset toisen asteen tutkinnon suorittaneet työllistyivät läänissä keskimäärin lähes yhtä hyvin kuin muutkin toisen asteen koulutuksen hankkineet. Erityisesti näin tapahtui matkailu- ravitsemus- ja talousalalla sekä tekniikan ja liikenteen aloilla. Erot olivat suurempia sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla.

Miten ja milloin ammatillista osaamista kartoitetaan?

Internetkyselyn tulosten mukaan ehdottomasti yleisin tapa kartoittaa opiskelijoiden tai ohjattavien ammatillista osaamista oli henkilökohtainen ohjaushaastattelu. Seuraavaksi eniten käytetyt menetelmät olivat ansioluettelotyöskentely sekä työelämäjakson ohjaajan tai oman oppilaitoksen ammattiopettajan arvio. Osaamisen sivustoa käytettiin selvästi vähemmän, mikä on luonnollista, koska sivuston käyttö edellyttää joko tulkin apua tai kohtalaisen hyvää kielitaitoa.

Osaamista voi arvioida myös lähiopetuksessa tarkentavien kysymysten avulla. Usein opiskelijan ensimmäinen ansioluetteloversio on hyvin pelkistetty, mutta kouluttajan apukysymysten avulla se laajenee. Esimerkiksi kotiäidin ansioluetteloon voidaan kirjata monia erityistaitoja, jotka voivat liittyä ruoanlaittoon, vaatteiden valmistukseen, puutarhan- tai kotieläinten hoitoon.

Kokeneet kouluttajat ovat vierailleet niin monilla työpaikoilla, että heille on kertynyt runsaasti tietoa eri ammattialoista ja niiden vaatimuksista. Ohjaavalla opettajalla ei kuitenkaan ole – eikä voikaan olla – tietoa kaikilla ammattialoilla vaadittavasta ydinosaamisesta. Kouluttaja voi hyödyntää oman oppilaitoksensa tai yhteistyöoppilaitoksen asiantuntijoita, joita voi konsultoida opiskelijan osaamisesta. Googlen ja kuvahakujen avulla päästään eteenpäin kun selvitetään opiskelijan työhistoriaa ansioluetteloa laadittaessa. Ohjaavalla opettajalla voi olla muistilista eri ammatteissa tarvittavista ominaisuuksista. Voidaan esimerkiksi pohtia riittääkö jonkin ammatin osaamiseksi yleinen palvelualltius vai edellyttääkö työ henkilökohtaista asiakaspalvelutaitoa. Verrattaessa ravintola-alaa eri maissa, ohjaava opettaja voi kertoa, että Suomessa keittiötyö on fyysisesti raskasta, kun joudutaan esimerkiksi nostamaan kuumia GN- vuokia.

Haastatteluissa tulivat esiin myös metalli- ja teollisuustyön erot eri maiden välillä. Ruotsissa tai Saksassa on esimerkiksi paljon suurten sarjojen vaihetyövaltaista teollisuutta. Kun työ on vaiheistettu pieniin osiin, on paljon helpompi kouluttaa työntekijä tehtävänsä. Suomalainen teollisuus taas tekee investointihankkeita ja projekteja, joissa ei ole toistettavuutta ja sarjatuotantoa. Työtehtävät edellyttävät kykyä itseohjautuvuuteen ja piirustusten lukuun.

Kysyttäessä, miten kielitaidon arviointi, ammattitaidon kartoitukset ja ohjaus liittyvät toisiinsa, vastauksissa korostui, että nämä ovat saman prosessin eri osia. Ohjausta annetaan kieli- ja ammattitaidon pohjalta, ja kielitestit ovat ohjauksen välineitä.

Suomen kielen opettaja arvioi kielen, ohjaavat opettajat motivaation ja henkiset valmiudet ja ammattilainen työpaikalla arvioi loput.

Yksi vastaaja huomautti, että ohjaavan opettajan tulee olla selvillä sekä kielitaidosta, motivaatiosta että ammatillisesta osaamisesta, jotta syntyy kokonaiskuva ohjattavasta. Näin kotoutumiskoulutuksesta muodostuu prosessi, jossa kouluttajat arvioivat koko kurssin ajan kunkin opiskelijan tilannetta yhteistyössä opiskelijan kanssa.

Ammatillisen osaamisen kartoitus ajoittui yleisimmin työelämäjaksoihin, valmistavan koulutuksen ajalle sekä henkilökohtaistamiskeskusteluihin maahanmuuttajan aloittaessa ammatillisen koulutuksen. Vain muutamat kyselyyn vastanneet oppilaitokset tarjosivat ammatillisesti suuntautunutta kotoutumiskoulutusta. Tällöin suomen kielen opetusta annetaan rinnakkain ammattiaineiden opetuksen kanssa. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan Aikuisopiston Maahanmuuttajan polku ammattiin – koulutuksessa yhdistetään perinteinen kotoutumiskoulutus ammattiin valmistavaan koulutukseen, jolloin koulutuksen aikana on mahdollisuus suorittaa ammatillinen osatutkinto.

Kartoitustyön haasteita

Kyselyyn vastanneiden mielestä suurimpia ongelmia maahanmuuttajien ammatillisen osaamisen kartoittamisessa oli kielitaito, mihin liittyy opiskelijan puutteellinen kyky ilmaista itseään. Kaikki maahanmuuttajat eivät ole harjaantuneet kuvaamaan omaa ammatillista osaamistaan eikä kaikilla ole käsitystä suomalaisen työelämän vaatimuksista. Dokumenttien epäselvyys ja eri maissa hankittujen koulutusten, tutkintojen tai ammatillisen osaamisen edellytysten erot tuotiin myös esiin. Esimerkkinä ammattinimikkeiden eroista mainittiin melko tyypillinen venäläisten ja inkerinsuomalaisten akateeminen ammatti ekonomikirjanpitäjä tai kirjanpitäjäinsinööri, jolle ei ole suoranaista vastinetta Suomessa. Joidenkin muidenkin ammattien kohdalla on vaikea todentaa kyseistä ammattia työharjoittelussa, koska alan paikkoja ei ole, tai niihin on vaikea päästä. Työharjoittelupaikkojen saatavuus vaihtelee myös suuresti eri puolilla maata.

Lisäksi todettiin, että osaamista koskeva käsitys perustuu suulliseen tietoon, jonka todenperäisyyttä ei kattavan testistön puuttuessa pystytä varmistamaan. Monessa vastauksessa tulikin esiin tarvittavan testistön puute. Esitettiin esimerkiksi, että tulisi madaltaa ammattioppilaitosten kynnystä tehdä kartoituksia ja tukea op-

pilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyötä asiassa. Ammatillisen osaamisen tunnistaminen koetaan liian haasteelliseksi myös ammatillisella puolella, kirjoitti yksi vastaaja. Toinen painotti sitä, että tulisi kehittää tiedon jakamista ammatillisten opettajien ja kotoopettajien välillä. Yleisenä kommenttina esitettiin, että suomalaisten kykyä tunnistaa maahanmuuttajien osaamista pitäisi parantaa.

Pystytäänkö osaamiskartoitusten tuloksia hyödyntämään?

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että tuloksia pystytään hyödyntämään jatkokoulutuksessa.

Oikein ja huolellisesti tehty osaamiskartoitus voi olla opiskelijan itsearviointin ja opiskelun seurannan väline ammatillisen pätevyyden saavuttamisen ajan.

Vastaajien mielestä osaamiskartoitukset helpottavat henkilökohtaistamista ja auttavat heikompien osa-alueiden kehittämisessä. Niissä tulevat esiin erityisesti erilaiset käden taidot, jotka haastattelussa voivat jäädä osin huomiotta. Osaamiskartoitusten tuloksia voidaan parhaiten hyödyntää, kun tulokset ovat kaikilla keskeisillä kouluttajilla ja niitä analysoidaan yhdessä. Ongelmana pidettiin sitä, että tiedot eivät aina kulje opiskelijan mukana oppilaitosta vaihdettaessa. Järjestelmän nivelkohtia pitäisi myös kehittää niin, että opiskelija ei putoaisi ottamiensa ammatillisten askelten jälkeen tyhjän päälle.

Kehittämistarpeet

Kehittämistarpeet liittyivät vastaajien mukaan laajoihin kysymyksiin ammattien ydinosaamisen määrittelystä ja eri maiden koulutusjärjestelmien tuntemisesta. Yksi vastaaja esitti, että kunkin ammattiosaamisen konkreettiset kompetenssit pitäisi kirjoittaa auki. Toinen ehdotti, että piirrettäisiin kaksi ympyrää, toisessa oman maan tutkinto, toisessa suomalainen vastaava tutkinto ja opiskelijan kanssa pohdittaisiin, missä ympyrät leikkaavat, mikä jää ulkopuolelle, ja mitä voidaan hyödyntää. Kartoitustyön pohjaksi kaivattiin tietoa eri maiden koulutuskulttuurista ja tutkintojen rinnastettavuudesta. Yksi toivoi taulukkoa, josta voisi verrata eri maiden koulutusten tasoja ja vaatimuksia. Ehdotettiin myös keskeistä ammatillista osaamista kuvaavaa taustatietolomaketta. Henkilöstölle kaivattiin koulutusta näistä teemoista.

Osaaminen liittyy sekä ajatteluun että identiteettiin.

Millainen testistö ja mille aloille?

Osaamiskartoitukset pitäisi vastaajien mukaan tehdä hyvin selkeiksi ja seikkaperäisiksi. Niiden tulisi vastata eri ammattien vaatimuksia. Toivottiin kysymyspatteristoa, jossa voisi testata monipuolisesti ammatillisia valmiuksia. Testaus voisi tapahtua kuvallisen materiaalin avulla tietoteknisesti, jotta kielitaidon merkitys ei olisi määräävä. Vastaajat painottivat myös ohjaavien opettajien, ammattiopettajien ja työelämän edustajien nykyistä tiiviimpää yhteistyötä osaamisen kartoittamisessa. Toivottiin, että joku keräisi olemassa olevat testit yhteen, jotta niitä voisi pilotoida ja kehittää eteenpäin. Kartoituksen tuloksista pitäisi olla yhteisesti käytettävissä oleva järjestelmä, josta eri oppilaitosten edustajat voisivat tarkistaa tuloksia. Ohjaavien opettajien avuksi toivottiin muutamaa selkeää kysymysesimerkkiä eri ammateista.

Asiakas voisi itse käyttää kysymyspatteristoa, joka olisi suunnattu lyhytkestoisen ohjauksen tarpeisiin, miksei myös verkkoon interaktiivisesti toimivana.

Testistöjä haluttiin kattavasti eri aloille, erityisesti työvoimaa kaipaaville aloille sekä toisen asteen tutkintoihin. Erikseen mainittiin palveluammatit ja teollisuus, sosiaali- ja terveysala, tekniset alat, ravintola-, rakennus- sekä kuljetus- ja käsityöala. Yksi vastaaja huomautti, että tietotekniikan osaamisen kartoittaminen on vaikeaa, koska alalla on erikoistuttu hyvin erilaisiin tehtäviin ja ohjelmiin, joista ohjaajalla ei ole riittävästi tietoa. Myös matematiikkaan ja opiskeluun liittyviä sanoja koskevia testejä kaivattiin.

Kehittämishankkeita

Kyselyssä kartoitettiin myös sitä, millaisia osaamisen kartoittamiseen liittyviä hankkeita vastaajien organisaatioissa on tällä hetkellä käynnissä. Näitä olivat Armi 2+, Aurora, COFI, Kotoraide, Koulutuksesta työelämään – yhtäläiset mahdollisuudet maahanmuuttajille, Kympit, Lähihoitajien oppisopimuksen kehittäminen, Maahanmuuttajien ohjaus- ja työnhakupalvelut, Maahanmuuttoinfo, Maakarista mestarin tielle, MamuPasseli, NEO-seutu, Osaamiskartoitustyöpaja, Osama, Palapeli 2, Työhön valmennuksen mallin kehittäminen, Testipiste ja Versot. Seuraavassa on kuvattu yksi näistä kehittämishankkeista.

Osama on Opetushallituksen rahoittama maahanmuuttajien ammatillisen osaamisen tunnistamisen hanke. Hankkeen tavoitteena on kehittää maahanmuuttajien ammattitaidon perusosaamisen testaamiseen tehtävä- ja testipatteristo. Patteriston avulla voidaan kehittää henkilökohtaistamiskäytäntöjä ja – menetelmiä, jotta tässä prosessissa voitaisiin entistä tehokkaammin hyödyntää maahanmuuttajien kotimaastaan hankkimaa informaalia koulutusta ja työkokemusta. Testiä voi käyttää oppilaitosten henkilökohtaistamissuunnitelmaa laadittaessa, rekrytoinnissa sekä maahanmuuttajien ohjauskoulutuksessa ammatillisen osaamisen tunnistamisen välineenä.

Hanke aloitettiin kartoittamalla valittujen ammattialojen osaaminen. Tämä tehtiin haastattelemalla ammattiopettajia ja työnantajia siitä, mikä on sellaista alan osaamista, millä todellisuudessa arvioidaan uuden työntekijän taitoja. Hankkeessa selvitettiin, mitkä työnteon vaiheet ovat niitä, missä kulminoituu tehtävässä tarvittava osaaminen. Tämä on haastava vaihe, koska koko testin onnistuminen perustuu siihen, että on löydetty ammatin olennaiset kulmakivet. Monesti alan ammattilainen tekee työtään niin rutiininomaisesti, että hänen on vaikea irrottaa kokonaisuudesta pieniä osaamisalueita, joita testissä voisi käyttää. Tutkinnon perusteet sellaisenaan eivät toimi tässä yhteydessä, koska osaamista on tarkoitus mitata muutenkin kuin perustasolla, eikä kaikesta osaamisesta ole järkevää tehdä omaa testiä. Hankkeessa on toistaiseksi kehitetty testipatteristoa metalli- ja ravintola-aloille. Nämä esitellään luvussa 5.

Lähteet

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi. Helsinki: Opetushallitus 2007.

HE 185/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Kotouttamiskäsikirja päättäjille ja käytännön toimijoille. Toinen laitos. Bryssel: Euroopan yhteisöt, 2007. Koulutus ja tutkimus. Kehittämissuunnitelma 2007 – 2012. Helsinki: Opetusministeriö, 2007.

Suokonautio, Jaana: Palapelin palaset paikalleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2008.

Vieraskieliset ja koulutus. Tilastotietoja. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 144/2009. Tampere: Juvenes Print, Tampereen yliopistopaino 2009.

5. ESIMERKKEJÄ AMMATILLISISTA OSAAMISKARTOITUKSISTA

Esittelemme johdannoksi ammattialakohtaisiin testeihin maahanmuuttajien työ- ja koulutusprojektin, joka teki 1990-luvulla pioneerityötä ammatillisen osaamisen kartoittamisessa. Kolmivuotisessa projektissa oli mukana Helsingin työvoimatoimiston kansainvälinen yksikkö, Helsingin kaupungin opetusvirasto ja lukuisia pääkaupunkiseudun oppilaitoksia. Projekti koostui maahanmuuttajille järjestetystä alkukartoituskurssista, joka sisälsi suomen kielen ja matematiikan testin, kolme päivää kestävästä ammattitaitotestauksesta sekä jokaiselle laadittavan henkilökohtaisen opiskelu- ja työllistymissuunnitelman. Projektissa luotiin suomen kielen testi sekä 14 ammattitaitotestiä. Hankkeessa oli mukana 2100 työvoimatoimiston asiakkaana olevaa maahanmuuttajaa, joista testeihin osallistui 1473 henkilöä.

Eniten testejä järjestettiin kaupan ja hallinnon, metalli- ja sähköalalla. Tulosten mukaan vain noin kymmenessä prosentissa tapauksista maahanmuuttajien ammattitaito olisi riittänyt suoraan suomalaisille työmarkkinoille. Kuitenkin joillakin aloilla – kuten metalli- ja ravintola-alalla – tarvittiin vain suhteellisen lyhytkestoista täydennyskoulutusta. Teknisillä aloilla ongelmana saattoi olla, että teknologinen tietous, uudet tekniset menetelmät ja/tai raaka-aineet eivät olleet omassa maassa samalla tasolla kuin Suomessa. Joillakin aloilla koulutus ja työtehtävät olivat kapeampia kuin vastaavilla aloilla Suomessa. Hyvä esimerkki tästä on entisessä Neuvostoliitossa käytössä ollut ekonomi-insinöörin tutkinto. Siihen kuului sekä teknisiä että taloustieteellisiä opintoja, ja sen suorittaneet työskentelivät usein erilaisten tuotantolaitosten johtotehtävissä. Alkukartoituskurssilaisilla oli myös monia sellaisia ammattinimikkeitä, joilla ei suomalaisessa työelämässä ollut suoraa vastinetta. Akateemisesti koulutettujen inkerinsuomalaisten paluumuuttajien erityishaasteena oli englannin kielen taidon ja atk-taitojen puuttuminen. Tältä osin tilanne on tosin jo paljon muuttunut 1990-luvun ajoista.

Projektimaailman varjopuolia on se, että rahoituksen päätyttyä toiminta loppuu, ja hyvätkin mallit voivat jäädä unohduksiin. Siksi seuraavassa esitellään tiivistetysti muutamia hankkeen järjestämiä testejä.

5.1. Puhtaanapitoala

Puhtaanapitoala on yksi suurimpia työvoimantarvealoja. Oulun aikuiskoulutuskeskuksen hallinnoiman **Menestyvä osaaja** (2006 – 2008) -hankkeen tavoitteena oli turvata puhdistuspalvelualan työvoiman saatavuus kouluttamalla uusia laito-shuoltajia alalle sekä lisätä alan tunnettavuutta ja vetovoimaisuutta kehittämällä palvelujen tuottajien ja ostajien välistä yhteistyötä. Hankkeessa tuotettiin puhdistuspalvelujen esittelyvideo, siivousalan tietoutta testaava onnenpyöräpeli sekä interaktiivinen oppimisympäristö. Sivustolla **www.oakk.fi/tot** osaaja voi tutustua puhtaanapitoalaan ja testata sekä soveltuvuuttaan alalle että osaamistaan konkreettisen toimistosiiivousesimerkin avulla. Nämä kaikki sovellukset sopivat myös maahanmuuttajille joko yksin tai ohjatusti käytettäviksi ammatillisen osaamisen arviointivälineiksi.

Interaktiivisen oppimisympäristön on toteuttanut oululainen media- ja ohjelmistotalo Happywise Oy, joka tekee yrityksille erilaisia ammattitaidon testaamiseen tai kehittämiseen liittyviä e-oppimissovelluksia. Yllä oleva kuva esittelee Puhtaus on taitolaji – sivuston.

Yllä ja alla olevat kuvat havainnollistavat toimistosiivoustehtävää. Ylempässä kuvassa näkyy siivousta odottava toimistohuone, jonka siivous on jaoteltu eri työvaiheisiin. Alemmassa olevassa kuvassa mukaan tulevat siivousvälineet, joista testin suorittajan on valittava oikea väline kutakin työvaihetta varten.

Tämäntyyppisiin sovelluksiin voi liittää myös erilaisia asiakaspalvelutilanteita ja niissä tarvittavaa sanastoa. Esimerkiksi siivooja tulee toimistoon, ja asiakas on puhelimesta. Puhelimessa oleva henkilö sanoo siivoajalle "voitko tulla uudestaan".

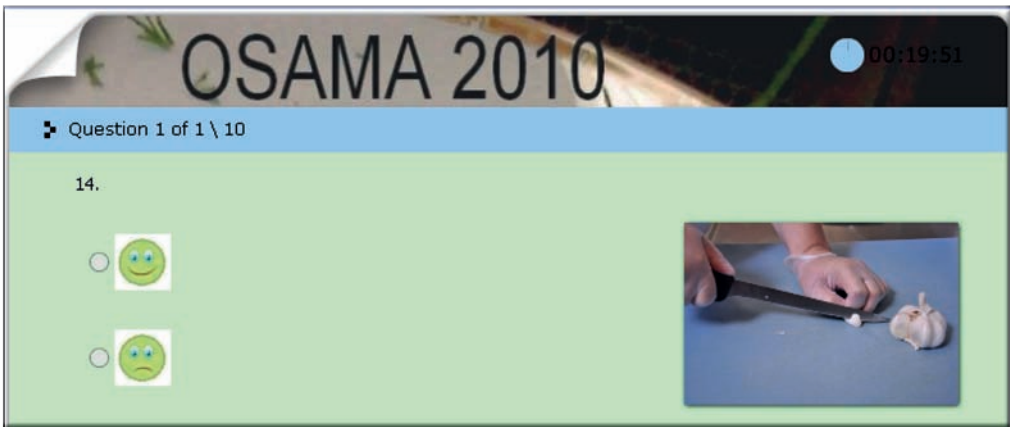
Tai asiakas on unohtanut lompakkonsa pöydälle. Kumpaankin tilanteeseen ratkaisuksi on tarjottu kolmea eri vaihtoehtoa, joista testattavan pitää valita oikea. Osan kysymyksistä voi tehdä myös englanniksi. Kiinteistöpalvelusalasta on myös valmistettu samantyyppinen sovellus, joka löytyy osoitteesta

<http://www.themesta.net/Motwheel.html>

Pelillisille sovellutuksille olisi selkeästi tarvetta maahanmuuttajien ammattitaidon kartoittamisessa. Testit ja pelit voivat toimia sekä perehdyttämisenä että ammattitaidon osoittimina. Sisältö on toki näissäkin tärkein. Ensin on pohdittava, mitkä ovat kunkin ammattialan tärkeimmät osattavat asiat. Testistä tai e-oppimisesta voi tulla sitä miellyttävämpi, mitä enemmän siinä on interaktiivisuutta ja havainnollisuutta sekä liikkuvaa kuvaa.

5.2. Ravintola-ala

Osama-projektissa ovat Axxellin ja Omnian opettajat kehittäneet havainnollisia valokuviiin perustuvia osaamiskartoituksia. Testissä käytetään Quiz Creator-ohjelmaa (<http://www.sameshow.com/quiz-creator.htmlQuiz>), joka on suhteellisen helpokäyttöinen, mutta asettaa rajoituksia muun muassa käytettävien kuvien koolle. Ravintola-alan testissä on käytetty kolmea erilaista tehtävätyyppiä.

Seuraavasta kuvasta testattavan pitää löytää kolme kohtaa, joissa ei menetellä oikein. Testattava vie hiiren sen kohdan päälle, jossa virhe tapahtuu, ja ohjelma ilmoittaa, löysikö testattava virheelliset tavat tehdä työtä.

OSAMA 2010 00:19:54

Question 1 of 1 \ 10

10.

2 X 😊

Näissä kuvissa testattavan on valittava kaksi oikeaa työvälinettä sipulin tai mansikan leikkaamiseen.

OSAMA 2010 00:19:59

Question 1 of 1 \ 10

11.

2 X 😊

Omnian testiä voidaan käyttää kotokoulutuksissa opetusmateriaalina myös koko ryhmälle. Monet eivät välttämättä tiedä, että ravintoloiden keittiöissä on omat värikoodein merkityt leikkuulaudat eri ruokatarvikkeille. Tämäntyyppiset asiat voivat kirvoittaa ryhmässä hyvää keskustelua eri alojen hygieniavaatimuksista.

Seuraavassa on kuva Pohjois-Karjalan aikuisopistossa laaditusta helpotetusta tarjoilijan työn itsearviointilomakkeesta. Lomake on tuotettu sekä suomeksi että venäjäksi ja se on suunniteltu yhdessä alan yritysten kanssa. Lomakkeet on laadittu osana ISOK – Itäsuomalaisen osaamisen kehittäminen ESR-hanketta. Kaikki materiaalit löytyvät osoitteesta www.isok.fi/materiaalit.

Pohjois-Karjalan Aikuisopisto
JOENSUU KITEE LIEKSA OUTOKUMPU

AMMATILLISEN OSAAMISEN KARTOITUS / ТЕСТОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ: ОФИЦИАНТ

1 – EN OSAA
2 – OSAAN JONKIN VERRAN
3 – OSAAN MELKO HYVIN
4 – OSAAN HYVIN

1. Osaan ottaa huomioon asiakkaan yksilöllisyyden

2. Osaan palvella asiakasta ainakin yhdellä vieraalla

3. Osaan kertoa asiakkaalle ruoista ja juomista asiasta

4. Osaan organisoida työni ja palvella asiakkaita joustavasti ja nopeasti.

5. Osaan toimia yhteistyössä muun henkilökunnan kanssa

6. Tunnen ja osaan noudattaa anniskelutoimintaa ja maillittavia säädöksiä.

7. Tunnen juomien ominaisuudet, käyttötavat ja osaan tarjota

8. Tunnen oluiden perustyyppit ja osaan tarjota niitä.

10. Osaan huolehtia hanalaitteiston puhtaudesta ja toimivuudesta

11. Osaan myydä, valmistaa ja anniskella tavallisimpia kansallisia ja kansainvälisiä juomasekoitusklassikoita ja muita juomatuotteita

ISOK – itäsuomalaisen osaamisen kehittäminen

Pohjois-Karjalan Aikuisopisto
JOENSUU KITEE LIEKSA OUTOKUMPU

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ: ОФИЦИАНТ

1 – НЕТ
2 – В НЕКОТОРОЙ СТЕПЕНИ
3 – ДОСТАТОЧНО ХОРОШО
4 – ОЧЕНЬ ХОРОШО

1. Умею учитывать личность и культурную принадлежность клиента. 1 2 3 4

2. Могу обслужить клиента хотя бы на одном иностранном языке. 1 2 3 4

3. Могу компетентно рассказать клиенту о блюдах и напитках. 1 2 3

4. Умею организовывать свою работу и гибко и быстро обслуживать клиентов. 1 2 3

5. Умею согласовывать свои действия с другими членами рабочего коллектива. 1 2 3

6. Знаю и умею соблюдать положения, касающиеся реализации и рекламы разливных напитков. 1 2 3

7. Знаю свойства напитков, способы их употребления и умею их подавать. 1 2

8. Знаю основные типы сортов пива и умею их подавать. 1 2

ISOK – itäsuomalaisen osaamisen kehittäminen

Vipuvoimaa EU:lta

5.3. Metalliala

Jyväskylän aikuisopistossa toteutettiin alkukesästä 2010 osana Palapeli 2 – projektia pilottina osaamiskartoitus maahanmuuttajataustaisen henkilön levy- ja hitsaustyötaidoista. Kartoitus kesti kolme päivää, ja testattavalla oli koko ajan käytössä kouluttaja ja osan aikaa myös tulkki.

Osaamiskartoitus koostui kolmesta osiosta:

1. Teoreettinen osaaminen
aloitushaastattelu ja aikaisemman osaamisen kartoitus 2 h: koulutus, työkokemus, harrastukset

levy- ja hitsauspuolen kone- ja laitekantaan tutustuminen 2 h: mitä milläkin koneella tehdään, koneiden työturvallisuus ja vaaran paikat, eri koneiden ja laitteiden käyttötaidon selvittäminen

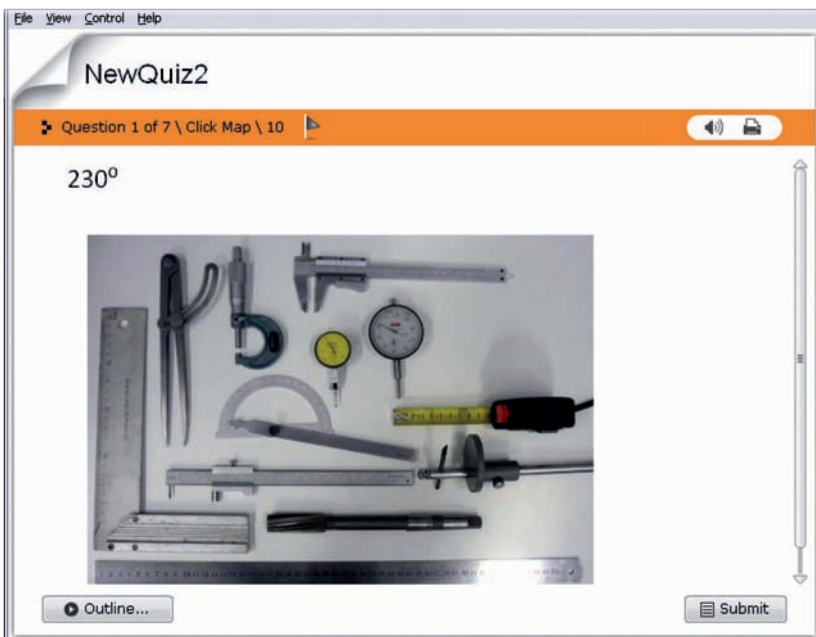
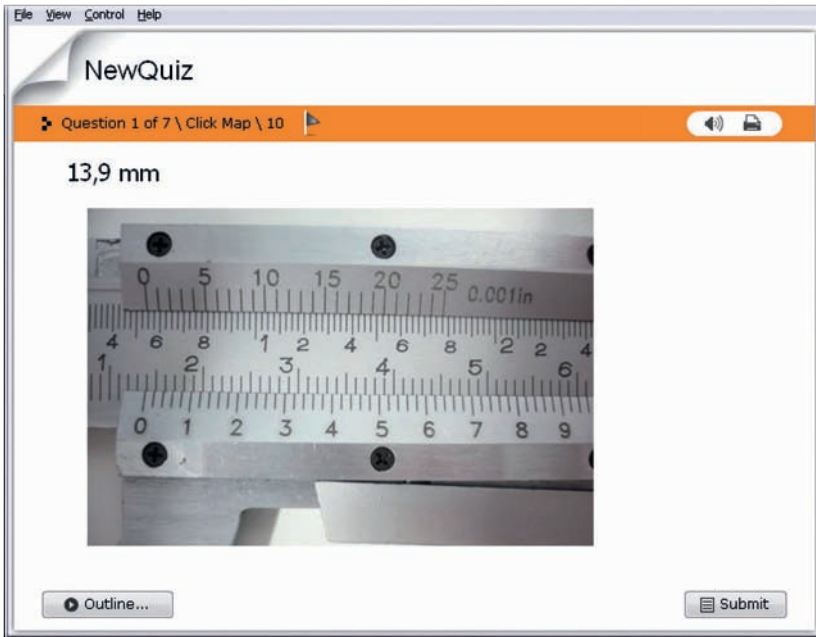
teknisten piirustusten lukutaito ja standardien tuntemus 2 h: projektiot, kuvannot, mitoitus ja kokoonpanot, hitsausmerkit ja hitsauksen muut standardit, eri materiaalien merkintätavat ja tuntemus, työjärjestys ja työsuunnitelmien tekeminen
2. Työturvallisuus, levyseppähitsaajan yleistaidot ja MIG/MAG- hitsaus henkilökohtaisten suojaimien jako ja käyttäminen sekä työturvallisuusmääräykset konepajoissa 1 h

levyseppähitsaajan yleistaidot 3 h: piirrottaminen ja mittaus, mekaaninen ja terminen leikkaus, hionta ja viimeistelytyöt, lävistys, poraus, viisteytys ja kierteytys, levyn muokkaus ja taivuttaminen, hitsauslisäaineet ja kaasut

MIG/MAG- hitsaus 3 h: rakenneteräksiset levyt, piena- ja päittäislevyhitsaus
3. Puikko- ja TIG- hitsaus puikkohitsaus 3 h: rakennetekniset levyt, piena- ja päittäislevyhitsaus TIG- hitsaus 3 H: rakennetekniset levyt, piena- ja päittäislevyhitsaus

Ensimmäisen pilottikartoituksen perusteella osaamiskartoitus toimi hyvin. Jatkossa sitä voisi tarkentaa prosessikohtaisesti ja eri materiaalien mukaan.

Osama-projektissa Omniassa ollaan laatimassa valokuvaan perustuvaa metallialan osaamiskartoitusta samalla ohjelmalla kuin ravintola-alan testaus. Oheisissa kuvissa ammattilainen ymmärtää, mistä on kyse.

5.4 Metsä-ala

Pohjois-Karjalan Ammattiopistossa on tuotettu Osaan.fi-sivuston pohjalta myös metsurin ja metsäkoneen kuljettajan osaamiskartoitukset yhteistyössä työnantajien kanssa. Kartoituslomake on tehty sekä suomeksi että venäjäksi.

Alla oleva esimerkki on metsäkoneenkuljettajan testistä. Testit löytyvät sivustolta www.isok.fi/materiaalit.

 AMMATILLISEN OSAAMISEN KARTOITUS

1 – EN OSAA
2 – OSAAN JONKIN VERRIN
3 – OSAAN MELKO HYVIN
4 – OSAAN HYVIN

1. Tiedän metsänuudistamista koskevat tärkeimmät periaatteet.

2. Osaan töihini liittyvät puutöiden suunnitteluun ja toteutukseen.

3. Osaan leimikon (hakattavan alueen) suunnittelun perusteet teoriaa.

4. Osaan hyödyntää metsäsuunnitelmaa.

5. Osaan puutavaran pinomittauksia.

6. Osaan antaa ensiapua ja tehdä puutavaran varastointia.

7. Tunnen metsäkoneiden perusteellisesti.

8. Osaan lukea ja tulkita metsäkoneiden käyttöohjeita.

9. Hallitsen puutavaran varastointia.

10. Osaan koneellisen korjuun työmenetelmien suunnittelua ja toteutusta.

Itäsuomalaisen osaamisen kehittäminen - ISOK

 ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ / ОПЕРАТОР ЛЕСОЗАГОТОВИТЕЛЬНОЙ МАШИНЫ

1 – НЕ ВЛАДЕЮ
2 – ВЛАДЕЮ В НЕКОТОРОЙ СТЕПЕНИ
3 – ВЛАДЕЮ ДОСТАТОЧНО ХОРОШО
4 – ВЛАДЕЮ ХОРОШО

1. Знаю основные принципы возобновления и выращивания леса.
_____ 1 2 3 4

2. Владею относящимися к моей работе методами измерения и оценки древостоя.
_____ 1 2 3 4

3. Владею основами и практическими навыками планирования делянки (вырубаемого участка) и заготовки леса.
_____ 1 2 3 4

4. Умею пользоваться лесохозяйственным планом.
_____ 1 2 3 4

5. Умею измерять объём древесины и пиловочника в штабеле.
_____ 1 2 3 4

6. Умею оказать первую помощь и соответствующим образом известить о произошедшем несчастном случае.
_____ 1 2 3 4

7. Знаю основное устройство, характеристики, а также принцип работы лесозаготовительных машин.
_____ 1 2 3 4

8. Умею читать и понимать электрические и гидравлические схемы лесозаготовительных машин.
_____ 1 2 3 4

9. Знаю требования к хранению древесины, а также требования к измерению и качеству древесины.
_____ 1 2 3

Itäsuomalaisen osaamisen kehittäminen - ISOK

 Vipuvoimaa EU:lta

5.5. Sähköala

Seuraava testi laadittiin Adultassa Maahanmuuttajien rekrytointihanke (Mamurehankkeessa). Hankkeen tarkoituksena oli rekrytoida inkerinsuomalaisia sähkömiehiä Suomeen, ja projektin rahoitti opetushallitus. Ohjaaja opettaja ja sähköalan am-

MAMURE / Maahanmuuttajien rekrytointihanke
mamure@adulta.fi

adulta

Ammatillisen osaamisen kartoitus / sähköala

<p>Kuvassa 1 on katujakokaappi. Löydätkö sähköasennuksista virheitä?</p>	
<p>Virheet:</p>	
<p>Tarvitaanko keittiön pistorasioiden johtolähdöissä vikavirtasuojaa?</p>	
<p>Kuvassa 2 on asennettu yksi valaisin jota ohjataan kahdella katkaisijalla. Onko johdotus tehty oikein?</p>	
<p>Kuvassa 3 ja 4 on kaksi sähkölinjaa. Mikä on noissa linjoissa käytetty siirtojärnrite?</p>	

ADULTA OY
PL 96, 04401 JÄRVENPÄÄ
VAIHDE (09) 271 901
FAKSI (09) 2719 0311
www.adulta.fi
Y-TUNNUS: 0987057-1

mattiopettaja laativat yhteistyössä kuvamateriaaliin perustuvan testin, jonka avulla pystyttäisiin haastattelutilanteessa todentamaan henkilön ammattitaitoa ja sitä, osasiko hän suullista suomea sen verran, että hän olisi selviytynyt Suomessa työtehtävistä ja sähköasentajan sertifiointien suorittamisesta.

MAMURE / Maahanmuuttajien rekrytointihanke
mamure@adulta.fi

adulta

<p>Mitä tarkoittavat yksiköt: 1. kWh 2. kVAh 3. kvarh</p>	<p>1. _____ 2. _____ 3. _____</p>	
<p>Mitä jännitettä mittari näyttää kuvassa 5?</p>		
<p>Mitä jännitettä mittari näyttää kuvassa 6?</p>		
<p>Laita kuvat oikeaan järjestykseen ja kerro, mitä kuvissa tapahtuu</p>		

ADULTA OY
 PL 96, 04401 JÄRVENPÄÄ
 Puhde (09) 271 901
 FAKSI (09) 2719 031
www.adulta.fi
 Y-TUNNUS: 0987057-1

5.6. Sosiaali- ja terveysala

Narratiivisuus ja dialogisuus

Helsingin diakoniaopistossa on toteutettu työhallinnon ostamana 20 päivän alkukartoitus osana ammatilliseen koulutukseen hakemista. Osaamisen tunnistamisen mallia on toteutettu vuodesta 2006 lähtien. Toimintatavasta voi saada virikkeitä myös kotouttamiskoulutuksessa tehtävään kartoitustyöhön. Lähtökohta on tehdä osaaminen näkyväksi myös opiskelijalle itselleen.

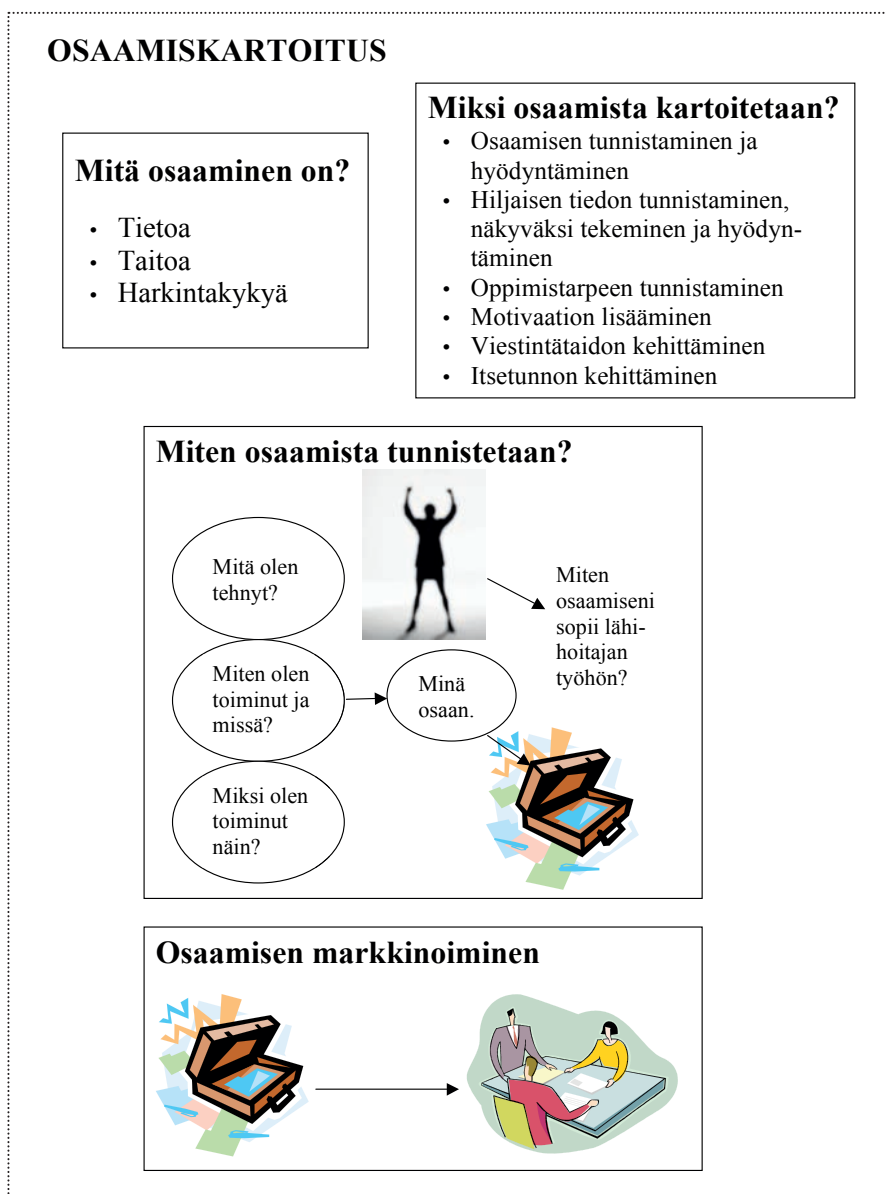
Toimintamallissa simuloidaan koko näyttötutkintoprosessia, jossa pitää tunnistaa ja kuvata, mitä osaa, pitää saada osaaminen hyväksytyksi ja pitää osata myös itse arvioida. Menetelminä ovat narratiivisuus ja dialogi. Narratiivisen menetelmän avulla tutkitaan, pystyykö opiskelija refleктоimaan omaa tarinaansa, jäsentämään sitä ja ottamaan etäisyyttä siihen, mitä on tapahtunut. Dialogin ja oikea-aikaisen ohjauksen avulla selvitetään ihmisen kyky luoda looginen kertomus siitä, miten hän on toiminut ja ajatellut tietyssä konteksteissa aiemmin elämässään.

Monilla opiskelijoilla on kokemusta siitä, että heiltä pyydetään papereita, ei kuvauksia siitä, miten he ovat tehneet työtään kotimaassaan. Portfolio-työskentelyn avulla opiskelijat oppivat näkemään, mitä he osaavat. Tämä palvelee myös uuden oppimista sekä sitä, että he voivat muuttaa joitakin ajattelumallejaan. Kartoituksessa on kolme peruskysymystä, mitä, miten ja miksi. Aluksi opiskelijat listaavat erilaisia asioita, joita he ovat elämässään tehneet, kokemuksia, joista he ovat oppineet jotakin. Dialogin avulla listasta valitaan viisi asiaa, joita he ryhtyvät kuvaamaan tarkemmin. Monet naiset osaavat ommella, mutta ei riitä, että he kertovat tämän. Miten minä toimin, kun ompelen? Heidän täytyy kuvata koko prosessi, mistä saadaan kangas ja kaavat, miten valmis vaate syntyy. Tässä prosessissa on huomattu, että minkä ihminen osaa, se on itsestään selvää, siksi kuvaaminen on vaikeaa. Kuvauksia jatketaan, kunnes on saatu vastaus kaikkiin kolmeen kysymykseen. Nämä kysymykset ovat mukana koko opiskelun ajan. Osaamisella ja ongelmienratkaisukyvyillä on siirtovaikutusta.

Kartoitukseen kuuluu oman työhistorian ja osaamisen kuvaamisen lisäksi lyhyitä tietoiskuja sosiaali- ja terveysalasta. Opiskelijat lukevat artikkeleja ja katsovat esimerkiksi hoitamista käsitteleviä videoita. Kyseessä ei ole niinkään kielitesti, vaan teksti koskee asiaa, josta heidän sosiaali- ja terveysalalle haluavina oletetaan olevan kiinnostuneita. Opiskelijat palauttavat kirjallisesti sen, mitä ovat ymmärtäneet artikkelista tai videosta. Tehtävä luo kuvaa koulutuksen edellyttämistä ammattitai-

toivaatimuksista, samalla opiskelijat saavat käsityksen näyttöprosessista. He myös kuvaavat kirjallisesti jotakin tärkeäksi kokemaansa asiaa omasta kulttuuristaan ja esittelevät sen ryhmälle. Tehtävä osoittaa sosiaalisia taitoja, miten jakaminen sujuu ryhmässä, miten he ottavat kantaa. Kartoituksen aikana opiskelijat tiedostavat itsensä uusia asioita ja oppivat markkinoimaan itseään. Testi myös kertoo, miten he ottavat vastaan toimeksiantoja, millaiset sosiaaliset taidot heillä on, miten he osaavat ratkaista ongelmia sekä millainen stressinsieto- ja itsearviointikyky heillä on.

Seuraava kuva vielä tiivistää tämän konseptin.

Lisätietoja asiasta saa Maahanmuuttajataustaisen opintoihin hakeutuvan osaamisen tunnistaminen toisen asteen koulutuksessa julkaisusta, joka ilmestyi syksyllä 2010 *"Koulutuksesta työelämään – yhtäläiset mahdollisuudet maahanmuuttajille"* ESR hankkeen kustantamana.

Osaamiskartoituksia ja osaamistyöpaja

Etelä-Savon ammattiopistossa työvoimapolitiittisena lähihoitajakoulutuksensa suorittavat maahanmuuttajataustaiset opiskelijat on integroitu osaksi suomalaisia opiskelijaryhmiä. Koska suomalaisten kanssa opiskelu on hieman nopeatempoisempaa, maahanmuuttajaryhmälle on pidetty lisäopetustunteja, joilla on testattu aiemmin opittua ja tätä varten on kehitetty erityyppisiä osaamistestejä. Koulutus-tiimiin kuuluvat i ammattiaineiden opettajat, S2-opettaja sekä palveluohjaaja.

Tunneilla on testattu opiskelijoiden osaamista käytännön hoitotoimenpiteissä. Palveluohjaaja on toiminut potilaana ja opiskelijat ovat saaneet ottaa häneltä verikokeita, mitata verenpainetta, antaa hoito-ohjeita ja kokeilla muitakin käytännön hoitotyössä tärkeitä asioita. Ammattiaineiden opettaja on seurannut, kuinka hoitotoimenpiteet sujuvat ja on antanut ohjeita tarvittaessa. Lääkkeiden jakamiseen ja lääkelaskuihin liittyvää osaamista on testattu siten, että opetusikässä olevia tyhjiä lääkerasioita on täytetty pienillä karkeilla, joita opiskelijat ovat sitten jakaneet dosetteihin. Maahanmuuttajan on huomattavasti helpompi osoittaa oma osaamisensa käytännössä kuin esimerkiksi kertoa kuinka lääkkeet tulisi jakaa.

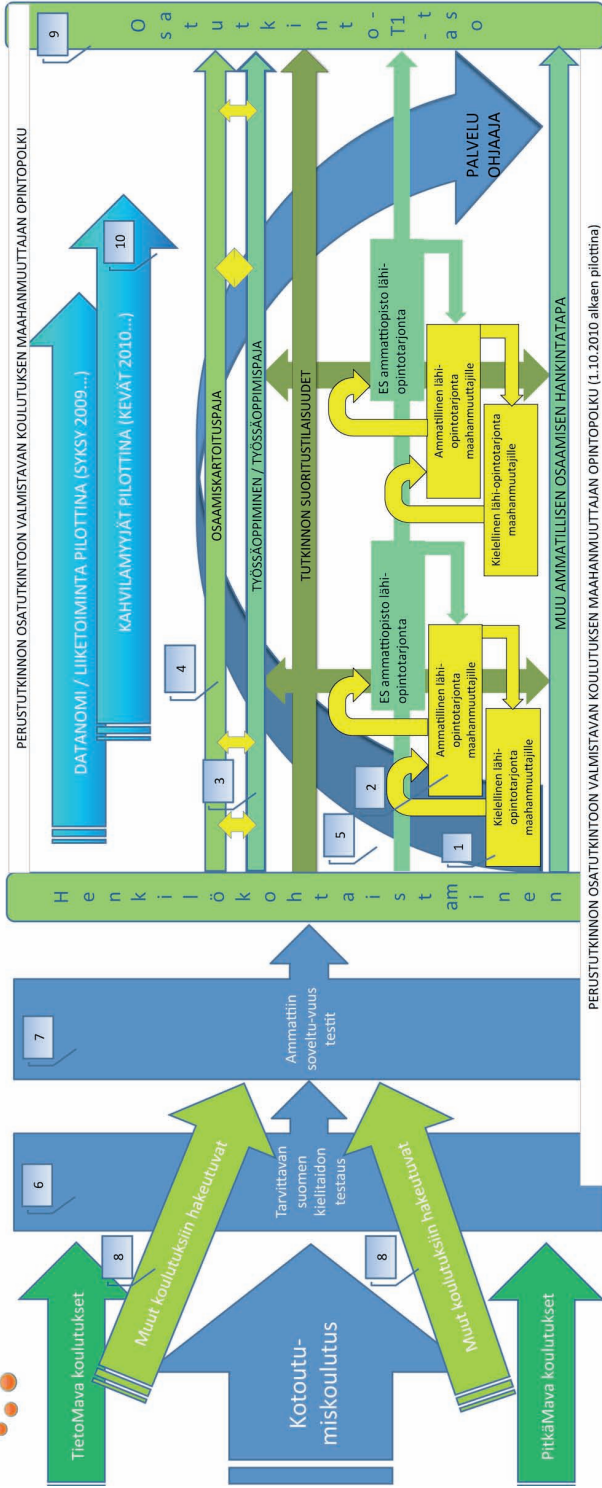
Eritoten sosiaali- ja terveysalalla tutkintotilaisuuksien eli näyttöjen arviointikriteerit on kirjoitettu erittäin vaikealukuisella suomen kielellä. Palveluohjaaja on selkokielistänyt monia lähihoitajien näyttöihin liittyviä arviointikriteerejä, koska suurin osa sosiaali- ja terveysalalla opiskelevista maahanmuuttajista suorittaa näyttötutkintoa. Arviointikriteerejä on käytetty myös osaamisen mittareina siten, että opintojen edetessä on opiskelijoiden kanssa käyty aihealueen näytön arviointikriteerejä läpi niin, että he ymmärtävät kunkin kriteerin merkityksen. Yhdessä on pohdittu, miten mikin kriteeri näkyy käytännön toimintana. Jokaisen opiskelijan kanssa on mietitty, onko tämän käytännön osaaminen kriteeriin liittyvästä osa-alueesta niin hyvä, että hän pystyy sen työelämässä näyttämään. Mikäli opiskelija on tuntenut tarvitsevänsä vielä lisäopetusta ja ohjausta ko. osa-alueella, hänelle on järjestetty tarvittavaa lisäopetusta.

Ammattiaineiden opettajat ja S2-opettaja ovat laatineet osaamisen arviointiin liittyvät tehtävät. Osaamisen arviointia käsittelevät tehtävät ovat olleet

- a) aukkotehtäviä, joissa testataan opiskelijan ammatillisen osaamisen lisäksi myös luetun ymmärtämistä sekä sanojen taivutusta.
- b) yhdistelytehtäviä, joissa testataan ammatillisen osaamisen lisäksi luetun ymmärtämistä.
- c) kuvatehtäviä, joissa esim. täytyy yhdistää ihmisen kehon kaikki luut oikealle paikalle luurankoon.

Näitäkin testejä voi soveltaen ja opiskelijoiden kielitaidosta riippuen käyttää myös kotoutumiskoulutuksessa.

Seuraavan sivun kuvassa on hahmoteltu Etelä-Savon ammattiopiston mallia. Tässä kuvassa osaamiskartoitustyöpaja sijoittuu ammatillisen koulutuksen sisälle, mutta kun kokemuksia työpajoista kertyy, niin niitä voidaan hyödyntää myös kotoutumiskoulutuksessa.

1. Maahanmuuttajille suunnattua funktionaalista kielitaitoa tukevaa opintotarjontaa
2. Maahanmuuttajille suunnattua ammatillista osaamista tukevaa opintotarjontaa oman alansa mukaisesti
3. Työssäoppimispaikointia mukaan - työssäoppimisjakson aikaisia lähipäiviä (kysymyksille, kokemusten jakamiselle jne.)
4. Osaamiskartoituspaaja osaamisen tunnistamiseen koulutus- / tutkintopolun määrittämisen apuna
5. Palveluohjaajatoiminta maahanmuuttajan taustaisen tukena koulutuksessa, tutkinnoissa ja elämäntilanteen vaiheissa
6. Tarvittavan kielitaidon testaus (suomenkielentaso riittävällä tasolla ammatilliseen opiskeluun - yksi testi?)
7. Ammatin soveltuvuus testit - käytännön tehtäviä eri aloilta ennen henkilökohtaistamista
8. Ammatillisimkoulutuksiin hakeutumisen henkilökohtaistamista tarkennetaan eli mahdollisuus otetaan soveltuvuusteihin käyttöön kaikille
9. Tavoitteeksi otetaan perustutkinnon osatutkinto ja sen T1 - vaativuusastaso
10. Eri perustutkintoja tuoteistetaan osatutkinnoiksi T1 - tasolle (suunnattuna maahanmuuttajille, mutta myös tarvittaessa valtaväestölle)!!

5.7. Muita välineitä ammattitaidon kartoittamiseen

Sähköiset itsearviointijärjestelmät

Olemassa olevista itsearviointijärjestelmistä laajin on opetushallituksen ylläpitämä Osaan.fi- sähköinen testistö. Testistö sisältää 370 tutkintoa ja on Euroopan vanhin sähköinen järjestelmä tällä alalla. Joistakin testeistä on kehitetty selkokielisiä versioita, joita on esitelty edellisessä luvussa.

Työhallinnon ammattien kuvausjärjestelmä **Ammattinetti** on kehitetty ammatinvalinnan ja urasuunnittelun välineeksi. Se kattaa yli 70 eri alaa, lähes 500 ammattia ja satoja ammattihaastatteluja. **Alvar.fi** – sivustolla löytyvät työelämän näyttötutkintoaineistot.

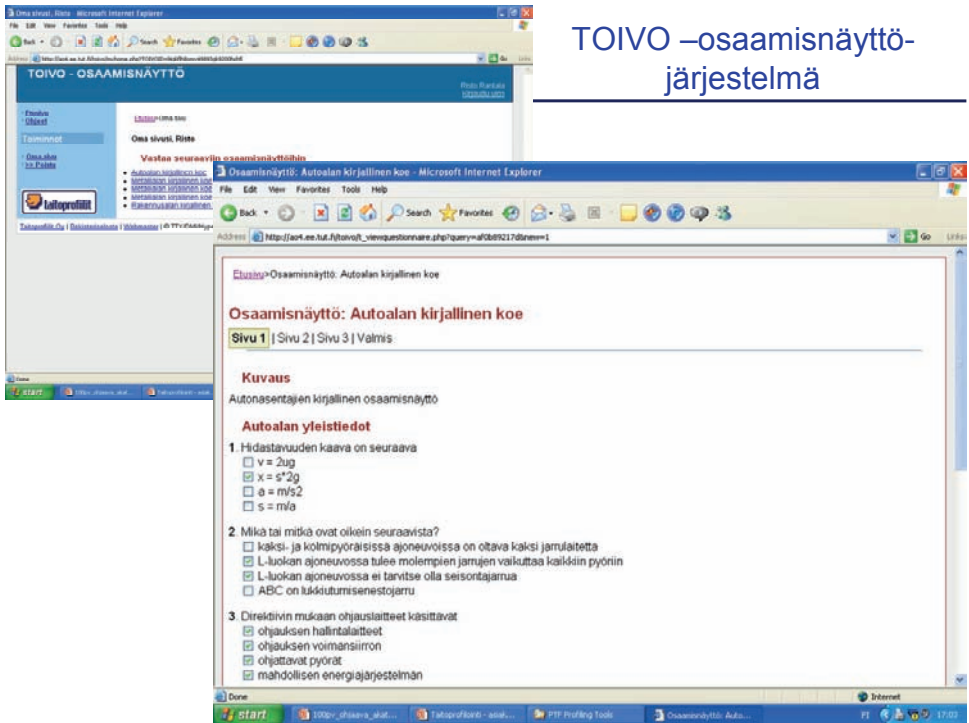
Taitoprofiilit Oy on toiminut edelläkävijänä työntekijöiden ammattitaidon testauksessa. Sillä on ollut käytössä ammattitaitoa mittaavat testit vuodesta 2005 alkaen, ja niillä testataan noin puolet kursseille osallistuvista henkilöistä.

Testejä on laadittu 25 eri ammattiin, jotka edustavat toisen asteen koulutukseen tähtäävien tutkintojen vaatimuksia. Testit ovat kuitenkin olleet suppeita – vain 30 monivalintakysymystä per testi. Niitä ollaankin laajentamassa, jotta ne paremmin kattaisivat työtehtävien eri osa-alueet. Jokaiseen testiin tehdään lähiaikoina vähintään toiset 30 kysymystä lisää ja kysymysten muotoja tullaan samalla monipuolistamaan.

Testi tehdään valvotuissa olosuhteissa verkossa hyödyntäen Taitoprofiilien yhdessä Tampereen teknillisen yliopiston kanssa rakentamaa **Toivo** – testausjärjestelmää. Vastaukset saadaan välittömästi testin suorittamisen jälkeen ja tulokset ilmoitetaan pisteinä ja prosentteina. Vaikka nykytesteillä ei vielä pystytä kattavasti selvittämään henkilön osaamista suhteessa tutkintojen vaatimuksiin, niillä on ollut merkittävä asema ammattitaito- ja osaamisselvityksissä. Ne ovat toimineet katalyyttinä ammattitaitoarvioijan ja testattavan keskusteluissa ja parhaimmillaan johdaneet testattavan hakeutumiseen ammatilliseen koulutukseen.

Testattavat ovat toistaiseksi olleet pääosin kantasuomalaisia, mutta mahdollisuutta selkosuomentaa testejä selvitetään.

TOIVO –osaamisnäyttö- järjestelmä

Passit ja sertifikaatit

Työelämässä on kehitetty erilaisia passeja ja luokituksia. Näistä monet ovat pakollisia tietyissä tehtävissä. Toisista, kuten työelämäsertifikaatista tai ensiapukoulutuksesta, on yleistä hyötyä monessa eri ammatissa. Passeihin ja sertifikaatteihin tutustuminen auttaa myös maahanmuuttajaa arvioimaan omaa ammatillista osaamistaan suhteessa suomen työelämän vaatimuksiin.

hygienia passi, anniskelupassi, tulityökortti, työturvallisuuskortti, hitsausluokat, kansimiehen lupakirja, europassi, työelämäsertifikaatti, ensiapukoulutus, atk-ajokortti

Osasta yllä olevista osaamisen tunnistamisen välineistä kuten hygienia- ja anniskelupasseista on laadittu erikielisiä ja selkosuomella kirjoitettuja opiskeluversioita, joita on muun muassa sivuilla:

<http://kamut.omnia.fi/hygieniapassi.html>

<http://www.aike.fi/fin/hankkeet/versot/>

Ammattialakohtaiset infotilaisuudet ja vierailukäynnit

Jyväskylän Palapeli – projekti on järjestänyt infoja sairaaloissa ja terveyskeskuksissa sairaanhoitajan, lähihoitajan ja laitoshuoltajan ammateista. Tilaisuuksissa on esitelty ensin sairaala työpaikkana, sitten siellä työskentelevien ammatit. Tapahtumissa on ollut mahdollisuus saada verenpaineen ja verensokerin mittausta. Infotilaisuuksien avulla kynnys hakeutua koulutukseen tai täydennyskoulutukseen madaltuu.

Yrityskohtaiset vierailukäynnit voivat samoin toimia itsearvioinnin välineenä, opiskelija voi arvioida omaa ammattitaitoaan suhteessa suomalaisen työelämän vaatimuksiin.

Opiskelijan silmät loistivat, kun hän näki tuttuja laitteita.

Ammatillisen suomen sanastot

Meillä oli somalialainen sähköasentaja, opiskelija käänsi itselleen sähköalan sanastoa. Hän oli hirveän innoissaan ja selitti ja näytti käytännössä, mitä erityissanastoon kuuluvat sanat tarkoittivat.

Työnantajille ei merkitystä, vaikei muuten osaa suomea, jos kuitenkin osaa oman alan sanastoa.

 Pohjois-Karjalan Aikuisopisto
Itäsuomalaisen osaamisen kehittäminen - ISOK
1.1.2008-31.12.2010

SÄHKÖASENNUSSANASTO

SUOMI	SOMALI
A	
Akusto	Batariga baabuuk
Aliurakoitsija	Qandaraas qokale
Altistuminen	Lakashifay/daah la lajidaayo laguxird
Ampeerimittari	Saacada amplyeey
Analogia	Isu, ekaan/is shab
APK → astianpesukone	Makiinada alaabi
Arseeni	Sun aad udaran
Asbesti	Macdan/wax aar
Asettaa	Isku hagaajin
D	
Diodi	Diyoode
E	
Elohopea	2-Qalab yar oo aadamka
Energia	Tamar (quwa)
Ensiapu	Gergaarka de
Esiintyä	Muuqata/tusi
Esteettömyys	Sahal- lagugar
Evakuoida	Daad gureeyn
F	
Fysikaalinen	Muuqaal leh
H	
Heikkovirtakaapeli	Fiilokeebal
Huolto	Dayacir/siy
Hyödyntää	Waxqabad
Häiriövirta	Koronatada

Tilaja	Kumeel gaar
Tilapäinen	Ku cabiraayo/ku baarayo
Toimenpide	Kahortaga
Torjunta	Telefan
TP → puhelin	Fayuus/Bareesada labka aha
Tulppavaroke	Bareesada-amaanka leh
Turvapistorasia	Televisionka
TV → television	Telekiska
TX → teleksi	Meesha shaqada/mowqaca shaqada
Työkohde	Nabad sugista shaqada guud
Työsuojeluasiamies	Su, aalaha shaqada kucalaqan ee aminga
Työsuojelukysymys	Teesstaraha /kaarka-amniga shaqada
Työturvallisuuskortti	Tuulka lagushaqeeyo
Työväline	Gariir aad uyar
Tärinä	
U	
Urakka	Kuntaraat/muqaawil
Urakkatyömaa	Meel kashaqeynaya
UU → uunilämmiin	Xaraarada foornada

Edellä oleva sanasto on kehitetty Pohjois-Karjalan ammattiopistossa ja on saatavissa sivuilta

www.isok.fi/materiaalit. Erilaisia sanastoja on viime vuosina laadittu runsaasti, tässä muutamia hyviä esimerkkejä:

<http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/vaetetussanasto/>

<http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/hygieniaosaaminen/>

http://www.edu.fi/oppimateriaalit/liiketalous_hallinto_sanasto.pdf

<http://www.oakk.fi/fi/selko/> täältä voi tilata materiaalia sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, ravintola-alan opinnot, laitoshuoltajan perustutkinto

http://www.edu.fi/oppimateriaalit/ammattilliset_kielet/kampaamo/fimg/
kampaamoalan sanastoa

http://www.edu.fi/oppimateriaalit/ammattilliset_kielet/autotalli/fimg/
autoalli sanastoa

http://www.edu.fi/oppimateriaalit/ammattilliset_kielet/potilashuone/fimg/
potilashuonesanastoa

http://www.edu.fi/oppimateriaalit/ammattilliset_kielet/toimisto/fimg/
toimistosanastoa

<http://www2.edu.fi/svenska/hommahanskassa/> eri ammatteja ja työelämää selkokielellä

<http://www.oakk.fi/fi/selko/>

Ammattilliset suomen kielen sanastot tukevat opiskelijan oman alan kielitaidon laajentumista sekä toimivat itsearviointin ja ohjauksellisen yhteisarvioinnin välineinä. Moni ammattilainen kokee motivoivaksi päästä opiskelemaan oman alansa sanastoa. Toisaalta sanalistoilla on rajoitteensa. Ne ovat valitettavan harvoin temaattisesti järjestettyjä ja usein sekä taivutus- että käyttöesimerkit puuttuvat. Ammatillinen kielitaito ei rakennu irrallisista, yksittäisistä sanoista; se kehittyy vasta, kun käsitteet liittyvät toisiinsa oppijan päässä ja hän pystyy käyttämään niitä oikeissa yhteyksissään. Jotta ammatillinen kielitaito paranisi, opiskelijalla täytyy olla riittävästi ns. yleistä kielitaitoa.

Lähteet

Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen -maahanmuuttajataustaisen opintoihin hakeutuvan osaamisen tunnistaminen toisen asteen koulutuksessa (toim. Tea Seppälä ja Nanna Wilhelmsson)
http://www.helsinki.fi/palmenia/helsinki/opetus_ja_ohjaus/2010/10122010.htm

6. LOPUKSI

Tämän selvityksen perusteella ammatillista osaamista kartoitetaan etupäässä ohjaushaastattelujen, ansioluettelotyöskentelyn ja työelämäjaksojen tai oman oppilaitoksen ammattiopettajan arvion avulla. Ammatillisen osaamisen systemaattinen arviointi näyttää sisältyvän vain harvoin kotokoulutuksen opetussuunnitelmaan. Kuitenkin eri puolilla Suomea on käynnissä pilottiprojekteja osaamisen tunnistamiseksi jo kotoutumiskoulutusvaiheessa. Se, milloin ammatillisen osaamisen kartoitus hyödyttää eniten opiskelijaa, riippuu luonnollisesti henkilön ammattialasta, kielitaidosta, motivaatiosta ja myös kyseisen alan työvoimatarpeesta.

Kokemukset osoittavat, että kun henkilö pääsee näyttämään taitojaan ammatillisessa osaamiskartoituksessa tai työharjoittelussa, sillä on voimaannuttava vaikutus. Ihminen siirtyy opiskelijan roolista ammattilaisen rooliin. Opiskelija pystyy suhteuttamaan oman ammattitaitonsa Suomen työelämän vaatimuksiin: mikä on samaa, mikä erilaista, mitä täytyy opiskella lisää. Osaamiskartoituskeskustelussa unohdetaan joskus se, että maahanmuuttajalla voi olla myös jotakin sellaista erityisosaamista, jota hän puolestaan voi opettaa suomalaisille työtovereilleen. Täten kotoutumisen kaksisuuntaisuus toteutuu myös koulutuksessa, maahanmuuttajat eivät tule tänne saamaan, vaan myös antamaan.

Edellisessä luvussa esiteltiin sekä työnäytteisiin perustuvia testejä että erilaisia sähköisiä testistöjä, jotka perustuvat joko kirjallisiin kysymyksiin tai erilaisiin kuvien ja sanojen yhdistämistehtäviin, väärin ja oikeiden työvaiheiden tunnistamiseen tai pelillisiin sovelluksiin, joissa pitää ratkaista erilaisia työhön liittyviä tehtäviä. Joidenkin sovellusten toteuttamiseen tarvitaan viestinnän ja graafisen suunnittelun ammattilaisia. Osan taas voivat opettajat itse valmistaa.

Joillekin ammattialoille kuvallisuus ja valokuvaaminen sopivat erityisen hyvin. Valokuva esittää alkuperäistä kohdetta huomattavasti tarkemmin kuin pelkistetty piirros. Kuvan sanoma on tosin aina jollakin tavalla rajallinen. Sen avulla voidaan kuitenkin kiinnittää huomiota muutamaan asiaan kerrallaan. Digikuvaa voidaan helposti muokata ja myös siirtää kätevästi nettiympäristöön. Yksi mahdollisuus olisi suunnitella testejä yhdessä testattavien kanssa. Opiskelijat voisivat videoida ammattilaisia työssään tai kuvata erilaisia työkaluja ja täten tuottaa itse aineistoja. Osa haastatelluista asiantuntijoista kannusti siirtymään printtimaailmasta nettiympäristöön. Toisaalta jotkut olivat sitä mieltä, että kynän ja paperin kanssa jää enemmän aikaa ajattelulle kuin hiirellä näpäytellessä. Kaikenlaiset testit ovat myös poikkeikkaus osaamisesta tietynä hetkenä. Osaaminenhan on prosessi, jossa tiedot ja

taidot saattavat karttua joka päivä. Testit ovat kuitenkin yksi hyvä apuväline ohjauksessa ja niitä voi yhdistää yksilö- ja ryhmäohjaukseen sekä lähiopetukseen.

Haasteena olisi saada jo työelämässä mukana olevia maahanmuuttajataustaisia ammattilaisia mukaan kartoitustyöhön. Esimerkiksi sairaanhoitaja, joka on saanut koulutuksen Venäjällä ja sen jälkeen alansa täydennyskoulutuksen Suomessa, pysyy analysoimaan kummankin maan koulutusjärjestelmän ja ammattikäytäntöjen eroja ja yhtäläisyyksiä. Tämän tyyppinen vertaisohjaus tuo usein uutta tietoa myös kouluttajalle, ja jo työelämään siirtyneet maahanmuuttajat ovat kannustavia roolimalleja opiskelijoille.

Ammatillisen osaamisen kartoittaminen on haastattelua, testejä, työnäytteitä, työharjoittelua. Ennen kaikkea se on kuitenkin näkökulma kotoutumiskoulutukseen: arvostamme ihmistä ja hänen osaamistaan lähtömaasta tai oppimisen tavasta riippumatta. Se hyödyttää myös työnantajaa, kun osaaminen on kartoitettu, työllistyminen nopeutuu.

Lisätietoa:

Mahlamäki-Kultanen, Seija & Tarvainen, Juha-Matti (toim.): Taito näkyväksi – taito, työssäoppiminen ja digitaalinen valokuva. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 4/2007. Hämeenlinna: Saarijärven Offset, 2007.

Käsitteitä

Ammattitaito

Ammattitaito on työntekijän kyky hallita koko työprosessi ajattelun tasolla ja kykynä toimia oikein vaihtuvissa tilanteissa. Ammattitaito on pysyväksi tekemisvalmius, joka edellyttää harjaantumisen lisäksi tietoja. Ammattitaidon voidaan katsoa koostuvan useista osataidoista.

Ammattitaitokartoitus

Työnhakijan ammattitaitokartoitus on työnhakuhaastattelun yhteydessä tehtävää osaamiskartoitusta laajempi ja sen yhdessä kartoitetaan henkilön taidot ja ammatillinen erityisosaaminen tietyssä ammatissa. Ammattitaitokartoituksessa voidaan käyttää käytännön ammattitaitoa mittavia kysymyksiä, testejä ja näyttökokeita, joiden avulla saadaan työvoimatoimiston osaamiskartoitusta laajempaa tietoa asiakkaan ammattitaidosta. Usein se tehdään tietylle joukolle työnhakijoita ja ostetaan ulkopuoliselta palvelun tuottajalta. (TM ohje 15/2004)

Pätevyys (engl. competence)

Todistettu kyky käyttää tietoja, taitoja sekä henkilökohtaisia, sosiaalisia ja/tai menetelmällisiä valmiuksia työ- tai opintotilanteissa sekä ammatilliseen ja henkilökohtaiseen kehitykseen. Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä pätevyyttä kuvataan työtehtävissä tarvittavan vastuun ja itsenäisyyden perusteella.

Taito (eng. skills)

Kyky soveltaa tietoja ja käyttää tietotaitoa tehtävien suorittamiseen ja ongelmien ratkaisuun. Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä taidot kuvataan kognitiivisina (loogisen, intuitiivisen ja luovan ajattelun käyttö) tai käytäntöön liittyvinä (kätevyys ja menetelmien, materiaalien ja työkalujen ja –välineiden käyttö).

Tieto (eng. knowledge)

Oppimalla tapahtuneen asioiden omaksumisen tulo. Tiedot muodostuvat työ- tai opintoalaan liittyvien faktojen, periaatteiden, teorioiden ja käytäntöjen kokonaisuudesta. Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä tiedot voivat olla teoria- ja/tai faktatietoja.

Osaaminen

Tietojen, taitojen, ja pätevyyden yhdistelmä, laaja-alainen kyky hyödyntää tietoja, taitoja ja pätevyyttä työ- ja opintotilanteissa sekä yhteiskunnan jäsenenä.

Lähteet:

Okkeri, Jaakko: Työnhakija-asiakkaiden ammattitaito- ja osaamiskartoitusten kehittäminen ja käytön systematisoituminen. Työryhmän raportti 31.12.2007. Helsinki:Työministeriö 2007.

Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. 2009:24. Helsinki: Yliopistopaino, 2009.

Työ on universaalista toimintaa. Kun aikuinen ihminen muuttaa Suomeen, hän tuo mukanaan koko elämänsähistoriansa, kaiken oppimansa ja kokemansa. Kaikilla on tietoja ja taitoja, joille on käyttöä suomalaisessa yhteiskunnassa. Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hyödyttää niin yksilöä itseään kuin koko yhteiskuntaa.

Tämän virikemateriaalin tarkoituksena on kuvata ammatillisen osaamiskartoituksen malleja, joiden avulla kotoutumisohjauksessa pyritään selkeyttämään henkilön opiskelu- ja työllistymissuunnitelmaa.

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Maahanmuutto-osasto

PL 26, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.intermin.fi/maahanmuutto